

Universul

literar

Anul XLIV Nr. 38

16 Septembrie 1928

5 Lei

PĂRINTELE V. LUCACI

C t i t o r i i

PĂRINTELE LUCACI

Profeții visurilor împlinite, ocrotitorii idealurilor realizate, generații marilor isbânzi, pleacă, de obicei, discret din lume. Ei încarnează principiul luptei, prin ei cere cuvânt sbuciumul maselor anonime. Până în clipa biruinții, mulțimea e suspendată de privirea lor și-i urmează cu instinctul sigur al supunerii salvatoare. Ei pronunță cuvântul de ordine, ei dau semnalul de atac. Sosit odată triumful însă, nervii se destind, disciplina morală se atenuiază, rândurile se sparg, ierarhia valorilor suferă o eclipsă trecătoare, arena e năpădită de figuranți și banchetul biruitorilor rasună șgomotos și profan. În acest val de beatitudine stearpă, marele chinuit nu e la locul lui, el se dă binișor la o parte și singurătatea creatoare îl învălue cu incetul. Pe la răspântii se strigă încă lozincele lui, praznicul e în toi, dar comandantul e absent. Dacă moartea îl cercetează în asemenea momente, îl găsește părăsit și uitat, fiindcă el s'a topit în eternitate deodată cu isbânda, deaceia plecarea lui e discretă și tristă ca un cântec de departe într'un amurg de toamnă...

Așa s'a dus din mijlocul nostru părintele... Vasile Lucaci închide în scrierile lui protestarea istoriei Ardealului românesc de o jumătate de veac.

Sunt oameni predestinați să concentreze în sufletul lor aspirațiile publice, oameni — drapel care se ivesc pe toate câmpurile de luptă, aducând par'că de sus mistica flacără a credinței...

Sunt Tyrteli Elladei, proorocii cum le zice vechiul Testament; eroii cum îi numește Carlyle. Ființa lor este un rezumativ al societății, o concretizare a epocii.

Vasile Lucaci a fost zidit din acest rar aluat. Frământarea politică a românismului încătușat sub Habsburgi de prin anii optzeci ai veacului trecut și până după unire, se confundă cu sbuciumul personal. În această vreme, oriunde s'au afirmat drepturile lui de existență, fie că s'au răscolit valorile sentimentului popular dincoace și dincolo de Carpați, fie că s'au strigat adevărurile în fața dușmanului sau în obrazul umanității, ori unde a fost risipire de energie, oriunde a fost conspirație, oriunde a fost suferință pentru neam, pretutindeni înseamnă că așa a voit să fie, așa a hotărât să se întâmpie acest popă din Șişești, mândru ca un

senator roman, frumos ca un cardinal din vremea Renașterii italiene...

Vasile Lucaci ca structura sufletească și moștenire intelectuală este continuatorul direct al treimii noastre din veacul XVIII, trimisă din Ardeal în ucenicie pe malurile Tiburului și întoarsă acasă cu splendorile Romei.

Ca și Petru Maior, Samuil Micu și Șincai, părinții redesteptării noastre, tânărul vlăstar dela Baia-Mare, sub așăpostul aceloraș ziduri dela *propaganda fide*, sub acelaș cer clasic al anticului Lațiu, și-a împletit concepția de viață sub impulsurile monumentalității romane reinviate de strălucirea Vaticanului. De aici, de sub arcurile de triumf, de sub coloanele de marmoră ale Coleseului, de sub Cupola dela Lateran, din simfonia de culori a Stanzeilor lui Raffael, din retorica amvonului dela San Pietro și din toată vâltoarea risorgimentului italian din care se resimțeau încă pronunțările lui Manzini și gesturile largi ale lui Garibaldi, din lumea asta de spectri luminoși și sugestivni mărețe s'a infiripat catechismul fanatic al acestui preot care avea ca supremă dogmă: *latinitatea*.

Acest crez i-a dat arsenalul de gândire, scutul de apărare și ținta de luptă.

Temperament pasionat, plămădit din sănătatea robustă a țărănilor noștri, optimist și senin, păstrând până la bătrânețe sub sprincenele arcuite, picăturile de lumină ale unui romantism tineresc, el preconiza acțiunea și nu se putea închide în contemplația unei chilii mănăstirești.

Revărsările lui de energie cotropitoare se cereau la larg în fața mulțimei cu mii de capete. Vasile Lucaci a dus deci, pe tărâmul politicii militante patrimoniu de simțire dela Roma. Latinitatea și-a găsit în el pe vijeliosul tribun, ideea națională pe agitatorul implacabil. Ce spectacol de măreție epică, svârcolirea lui de patruzeci de ani pentru desrobirea unui colț de omenire. A fost idolul adunărilor populare pe cari le sguđuia avântul lui de retor, ca un torent de lavă aprinsă, a fost locatarul închisorilor din Vaț și Seghedin, pe urma Memorandului dela Viena, a făcut să și tresară cinismul parlamentului unguresc, a stors râuri de lacrimi la cetașenii din Plocești, acum un sfert de veac, s'a cheltuit, s'a risipit pe toate cărările

neatingând nici o deșertăciune, haina lui simplă de popă de țară, negăsindu-și altă răsplată decât dragostea furtunoasă a mulțimei care l-a încununat cu aureola legendei și l-a trecut în doine ca pe eroii baladelor populare. Părintele Lucaci a crescut așa pe fiecare zi confundându-se în rostul lui cu o țară robită. De pretutindeni din mijlocul vârtejului, de unde se iveau proful lui de vultur, ochii catifelati priveau departe spre Columna lui Traian și glasul lui plin de sonorități de clopot, pios ca o rugăciune, sau tunător ca o răsvrătire, rostea crezul iluminat prins în curate și stângace versuri românești:

„Mama Roma cea bătrână
Mi-a pus arma asta'n mână”...

A sosit în sfârșit ziua când marea dramă s'a apropiat de punctul culminant.

Visul milenar fulgera în conștiința neamului nostru, continentul se încleștase în uriașa lui încăerare, ca la judecata din urmă depe perții Capelei Sixtine. Părintele Lucaci în acele zile și-a înțeles chemarea de profet, dându-și seama că îndrumătorii unui neam în vremuri de grea cumpănă trebuie să treacă examenul moral... Și-a părăsit deci casa dela Șişești, s'a scuturat de cheziile tăcerii prudente și luând toașgul pribeziei, luptătorul Ardealului s'a ivit ca o furtună în Capitala României, acolo de unde trebuia să lovească spada liberatoare. În această perioadă, părintele Lucaci a îndeplinit cea mai înaltă misiune politică a vieții sale, având rolul de factor determinant al ideii care trebuia să aprindă flacără răsboiului de desrobire, dar salvând în acelaș timp pe seama umanității și demnitatea românismului din Ardeal.

Din cele dintâi zile ale toamnei din 1914 neastâmpărul rodnic al acestui bătrân s'a deslănțuit în fierbere fără răgaz. În fruntea Ligii dela București, care devenise un minister al conștiinței naționale, întrunind toate căpeteniile țării, alături de Nicolae Filipescu, în ale cărui cuvinte de granit se săpau adevărurile de rasă ale vechilor boeri români, alături de Delavrancea, trubadurul înviforat al cântecului nostru de biruință, alături de fermecătorul verb al lui Take Ionescu și împletirile de fulgerare ale lui Nicolae Iorga, părintele Lucaci aducea prestigiul suferinții

DE VORBĂ CU PĂRINTELE LUCACI

O chestiune socială de mare importanță, atât prin forma ei de senzațională noutate cât și prin sgonotul ce l'a stârnit în cercurile românești de peste mări, este: înființarea unei eparhii greco-catolice maghiare în Ardeal.

Românii de dincolo consideră această manoperă ca o nouă lovitură dată românismului în genere și bisericii naționale în special.

Deoarece opinia publică nu putea să ignoreze un eveniment de o însemnătate atât de mare, am căutat să vedem pe vreunul din fruntașii politicii românești din Ungaria, spre a culege informațiuni precise.

Norocul ne-a scos în cale pe cel mai indicat să se rostească în această chestiune: pe luptătorul neobosit, pe „Leul dela Șişești”, pe părintele Vasile Lucaci. Venise în țară pentru câte-va zile să-și răză copiii. Acum se întorcea acasă. Eram amândoi în trenul de Arad. Cum îl văd, mă descoper cu respect în fața lui. El îmi strânge mâna cu putere. Ochii par că i se umezesc de bucurie și atunci strălucesc cu lumini sporite. Strălucire de-o clipă numai. Îl întreb:

— Ce vești de-acasă?

Părintele Lucaci clatină din cap și pleoapele i se lasă peste globurile mari ale ochilor, ca două obloane peste niște vitrine luminate *à giorno*.

— Vestii rele, fiule!

— Episcopia unită maghiară? — stăruie eu.

— Episcopia unită maghiară. Nu de mult m'am întors dela Roma, unde am

și invocările de prooroc din Biblie, acele brații grave metalice care se prăvăleau în suflete ca o zăuțură de lanțuri.

Răsboiul însuși l'a așezat pe tribun într-o nouă postură de apărare, și moșneagul a apucat drumul străinătății să strige occidentului protestarea noastră. A răscolit atenția publică în America, a organizat legiuni de voluntari pe continentul italian, a ținut conferințe în Elveția, la Paris...

O ceată de diplomați străini purta cu admirație fapturna lui, care era o mai perfectă legitimație a descendenței noastre și când un american l'a întrebat dacă și Ardealul gândește la noi, părintele Lucaci i-a răspuns cu o demnitate calmă:

„Fiți liniștiți domnul meu, acolo unde sunt eu, acolo bate inima Ardealului”. Avea atât de multă dreptate... După o săptămână, întors acasă cu lacrimi în ochi, se uita împrejur la lumea nouă și rolul cetelor recente de naționaliști și bătrânul schița un zâmbet de indulgență.

Vasile Lucaci nu avea nimic de cerut, răsplătise Dumnezeu în visul lui și acum îi era de ajuns...

OCTAVIAN GOGA

fost să interviu pe lângă Vatican să nu se dea bula pentru autorizarea acestei episcopii. Totul a fost degeaba însă. Toate făgăduelile cardinalilor n'au slujit la nimic. Papa a autorizat ca în inima românismului să se înființeze o eparhie unită în care slujba, afară de liturghie, să se facă în limba maghiară. Această lovitură pe care o primește biserica românească va avea urmări ce nici nu se pot bine calcula. În o mie de ani nu ni s'a făcut atât rău, cât vom avea de pe urma acestei dispoziții. Biserica era ultima cetățuie în care românismul se refugiase. Acum s'a făcut o spărtură și în această cetățuie. Calul grecesc a intrat în Troia.

Mișcat, părintele Lucaci se uită drept în ochii mei, cu ochi măriți. Trăsăturile romane ale capului său clasic se exagerau parca pe măsură ce vorba-i prindea suflet, luau proporții mai mari. Și deodată capul acela, cu fața rasă și părul tuns mărunț, cu nările înfiorate de o simțire violentă, caracteristică oamenilor cari trăiesc în mijlocul luptelor continue, mi-apăru ca o viziune de uriaș. Și o clipă mi-a fost frică.

Un zâmbet risipit pe figura aceea ciudată, în stare de sugestii atât de felurite, îmi dă însă curaj.

— Dar d-v. ce știți despre lucrurile acestea? Ce vă interesează pe d-v. durerile noastre! Preocupările d-v. sunt... în Macedonia.

Și ochii îi străluciră de lumini multicolore, al căror joc dădeau cuvintelor veneratului luptător înțeleșuri ce nu le puteam bine desluși.

Atunci am glumit și eu:

— Cum, stimate părinte, Ungurii n'au voie, pe pământul stăpânit de ei, să aibă o biserică unită, așa cum avem și noi?

Din ochii aceia turburați se deslănțuiră deodată două fulgere de mânie, cari se sparseră în crețul frunții.

— Ce e nevoie de biserică unită maghiară în mijlocul Românilor? Care poate fi scopul unei asemenea episcopii când în jurul ei se strâng comune românești smulse dela sânul bisericii naționale? Scopul este evident: maghiarizarea. Școala am pierdut-o: dacă și biserica ne va scăpa din mână, atunci putem pune cruce națiunii române din Ungaria. Dar mai avem o speranță.

— Ce speranță? mă grăbesc să întreb.

Și-atunci ochii mari ai părintelui Lucaci se strânsură în lațul încrețit al pleoapelor, se făcură mici, și prin ochiurile acelea străluciră de-abea străbătura până la mine două șuvițe subțiri de lumină sireată.

— În bula papală se spune precis că liturghia se va sluji în limba paleo-elenică, adică în limba grecească veche. Dar, până acum Ungurii n'au nici preoți cari să cunoască această limbă, nici școli unde s'o poată învăța. Și-atunci se naște întrebarea: Dacă ungurii nu vor aplica partea de bulă privitoare la limba maghiară? Cu alte cuvinte, dacă ungurii vor nesocoti o parte din bulă, noi, Români, vom fi ținuti să respectăm partea cealaltă. Este de văzut dacă Vaticanul va admite ca bula să fie scindată. Noi sperăm însă că nu va admite. Și în cazul acesta, înființarea noii episcopii unite va trebui cel puțin amânată cu câțiva ani.

Acestea sunt explicațiile pe cari pă-

rintele Lucaci a binevoit să mi le dea. Ele au fost prinse în goana trenului, pe coridorul unui vagon plin de călători și bagaje. N'am putut nota decât în memorie cuvintele vajnicului luptător. De aceea, fondul acestei convorbiri îl garantăm și credem că-l va recunoaște și părintele Lucaci. Forma însă ne aparține și revendicăm ca o proprietate exclusiv a noastră toate cuvintele lipsite de tact și toate greșelile de formă ce se vor fi strecurat în acest articol. Și spre a se stabili o responsabilitate precisă pentru toate greșelile și fanteziile din acest interview, autorul lui îl scumnează. La urma urmei, trebuie să avem și curajul prostiilor noastre.

P. LOCUSTEANU

Iulie 1912.

N. R. -- Interviewul reprodus mai sus, este astăzi un document care ne prezintă atitudinea eroică pe care a avut-o Vasile Lucaci în fața problemelor de existență a românilor ardeleni, de sub fosta dominație austro-ungară. Găsim însă aici, mai cu seamă, un admirabil portret al leului dela Șişești, făcut pentru „Flacăra” de acel abil portretist care a fost Locusteanu.

NOTE BIOGRAFICE

Vasile Lucaci, s'a născut la anul 1852 în satul Apa (comitatul Sătmar). Bucurându-se de favorurile pe cari episcopia unită le acorda tinerilor greco-catolici, a studiat la Roma teologia și filozofia, obținând titlul de doctor în Filozofie. După terminarea studiilor îl găsim ca paroh în Er-St. Craiu.

În 1878 trece ca profesor la gimnaziul regesc din Sătmar și mai apoi la gimnaziul de stat din Loșont. Ocupă din nou postul de paroh (în anul 1885) de data aceasta la Șişești, unde s'a stabilit definitiv. Din acest punct și-a început activitatea eroică de apărător al intereselor vitale românești.

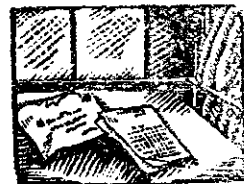
„Leul dela Șişești”, cum a fost numit, s'a menținut întotdeauna în fruntea mișcărilor românești. A fost numit membru al conferinței naționale în anul 1887, iar la 1892, secretar general al partidului național.

A luat parte la procesul Memorandului împreună cu ceilalți fruntași ai partidului și a avut, din cauza atitudinii sale numeroase procese politice. Din aceasta a cunoscut temnițele ungurești, la Seghedin și Vaț.

După înfăptuirea României Mari, a plecat în Elveția, Paris și America pentru a crea o atmosferă favorabilă țării noastre.

A fondat și a condus foaia bisericească „Revista Catolică”.

Moare în anul 1923.

P O E Z I E

C. I. ȘICLOVANU

PIERROT

păpușei de carton și cărpă

Ochii mari și silnici de femce —
Pe fața de făină — o gură 'nveninată de vopsea —
Funambulească parodie, melopee,
Fărămițate 'n palide lucruri scilipiri de stea.

În vrăji de becuri prinse 'n criuri de sticleă, vag, pierdut,
Fald de mătase — alergî cu -- atăți gonit din tine,
Dar nu ai trup, să arzi într'o rețea de nervi și vine --
Pierdute frământări și plânsset neștiut.

Lumi diluate 'n noaptea unui carnaval de catifea.
Fantome ce dispar spre zi —
Etern imaginar în dragoste și 'n insomnii,
Sfârșind în zori svârlit pe-un colț de canapea.

OTOKAR BREZINA

ORAȘUL

Am văzut un oraș în zăbranicul unei lumini nemaivăzute.
Soarele spânzura palid peste el, despuiat de strălucire,
asemeni unei stele printre stele.

Mii de turnuri se 'nălțau spre nori, iar dintre ele
creștea umbra unui turn căzut de multă vreme.
Mulțimi fără sfârșit se 'nvăluiau spre porți și dincolo de ele,
răsunau muzici pentru sărbători necunoscute,
convoae lungi de penitenți se apropiiau,
soldați se 'ntoreceau de pe câmpuri de bătaie
prizonieri pășeau în lanțuri,
și umbre ridicate din morminte rătăceau în mijlocul mulțimii,
amestecându-și glasul lor în glasul celor vii, stăpânitoare.
Ele împreunau mâini de streini și răsul lor cădea în
[sărutările amanșilor,
desprindeau numai atingând, brațele întinse spre îmbrățișate,
Iar eu rătăceam singur prin mulțime,
fășnea un soare tainic și se răspândea lumina
care enfunda orașul cu miile de ființe în vibrații melancolice.

Iar eu rătăceam singur prin mulțime,
Bătăile inimii mele se stingeau în palpitarea nesfârșită a
[inimilor vii și moarte,
și unda magică a privirilor de mult stinselor zile
îmi iradia sufletul.
Acolo te-am întâlnit;
sufărării tale îi răspundea adierea singurătății mele adânci,
a pământului natal,
a etericelor flori în pergole întnuccate,
înflorite în ploaia de argint a cerului de noapte,
iar glasul tău tremura de glasuri
pe care eu le ascultam în vânturile călătoare,
la sfârșitul focului meu singuratic.

Trad. de AL. B.

IOAN SĂCURE

PASTEL

Pe creasta dealurilor zorii,
Au așinat o dimineață rece și decolorată
Cu mugetu-i de fiară înjunghiată
Uzina își recheamă lucrătorii.

Din somnu-i greu orașul se trezește
Pe stradă renaște aceeași frământare.
Trec lucrătorii cu bluzete murdare
Femei, copii ce viața îi grăbește

Aceiași viață repede îi mână
Și azi și mâine și mereu.
Deasupra-le se strânge cerul greu
Pe care moare o lună ofilită și bătrână.

TR. IONESCU

MONOTONIE

Mă duc, în fiecare zi,
În port
Și stau, cu toți ce-asteaptă
Cu ochii mari spre zare,
Un frate,
O iubită...

Și-astept și eu
Pe caldarâmul alb,
Ce a văzut atâtea bucurii
Și lacrimi,
Aștept pe cineva,
Ce n'a plecat
Nici când
Și nu se va întoarce
Niciodată...

„Vaporul vine, pleacă
Și când un vâl subțire
Abia umbrește cerul
Măntore
Pe-acelaș drum,
Cu-acelaș pas,
Cu-aceleași gânduri,

...Și'n fiecare zi, mă duc
În port
Și-astept pe cineva.
Ce n'a plecat
Nici când
Și nu se va întoarce
Niciodată.

GREVA INCORNORATIILOR

— EPOPEE COMICA SEC. XX' —

O introducere, trei acte, un interval de pantomină și o încheiere

Mircea Ștefănescu

Fragment de scenă din INTRODUCERE

EXPLICAȚIE: În scena precedentă, dintre, **Debitor, Creditor și Fecior, Debitorul** își recomandase astfel **Feciorul** (care îi fusese ordonanță în război): „Suntem... foști camarazi de război. Am făcut toate retragerile împreună”.

(După ieșirea **Creditorului**):

DEBITORUL. — Ai tu vre-o țigare?

FECIORUL. — (Servindu-l și aprinzându-i-o). — Ziceam să vă cer și eu ceva.

DEBITORUL. — (Plicisită). Și tu!

FECIORUL. — Nu bani!

DEBITORUL. — A, nu? Atunci, cere!

FECIORUL. — O să vă rog să-mi...

DEBITORUL. — Stai! (Se gândește o clipă). Foarte curios! Din ce trăești tu aici, la mine?

FECIORUL. — Am și eu... micile mele economii.

DEBITORUL. — De când tu ți-ai dat leafa?

FECIORUL. — De șase luni.

DEBITORUL. — Cât îți datorez?

FECIORUL. — Șase luni: șase mii.

DEBITORUL. — Nu nouă?

FECIORUL. — Nu.

DEBITORUL. — Nu ți-am marit la 1500 pe lună?

FECIORUL. — Da.

DEBITORUL. — Nu-ți atrag atenția, ca să ți-i dau, dar ca să observi că sunt cinstit.

FECIORUL. — Știu, conaș Dudu. De creea, și eu...

DEBITORUL. — Tu?

FECIORUL. — ...V'am scăzut cu câte 500 la fiecare lună.

DEBITORUL. — De ce?

FECIORUL. — Nați spus și dv., că suntem... foști camarazi?

DEBITORUL. — Ei și?

FECIORUL. — Și... așa... din simpatie!

(Pauză)

DEBITORUL. — Cât mi-ai furat până acum?

FECIORUL. — Lunar?

DEBITORUL. — Nu. În total.

FECIORUL. — 18.000.

DEBITORUL. — Dublu de cât îți datorez?

FECIORUL. — Dublu vine...

DEBITORUL. — Așa e... între camarazi!... — Hai, dă-mi 9.000 înapoi și o preste-ți leafa.

FECIORUL. — Aș putea să vă împrumut cu vre-o 3.000.

DEBITORUL. — Excluz! Am nevoie de 5.000.

FECIORUL. — Pentru dv.! (Îi dă 5.000 lei).

DEBITORUL. — Ce voi ai să-mi ceri?

FECIORUL. — O voe de două zile.

DEBITORUL. — De ce?

FECIORUL. — A născut nevastă-mea.

DEBITORUL. — Iar?

FECIORUL. — Naște des.

DEBITORUL. — Anul trecut n'a avut doi?

FECIORUL. — Și acum doi ani: trei.

DEBITORUL. — Cum îți explici?

FECIORUL. — Prinde repede.

DEBITORUL. — Lasă asta. Dar... tu, tot timpul stai la oraș.

FECIORUL. — Da. Mă duc numai când naște.

DEBITORUL. — N'ar fi mai natural să te duci înainte?

FECIORUL. — Nu e nevoie de mine.

DEBITORUL. — De ce?

FECIORUL. — Păi...

DEBITORUL. — (Intrebându-l mai mult din ochi) Cine?

FECIORUL. — Satu...

DEBITORUL. — (Izbucnind în râs) Intreg?

FECIORUL. — Aș! Nu ne pretăm la asta! Frunțașii: alde popa, primarul, șefu' postului... fiecare cum își știe rândul. Eu nu mă amestec!

DEBITORUL. — Și nu zici nimic la toate astea?

FECIORUL. — (Sincera). A! mie mi place când e cu popa!

DEBITORUL. — De ce?

— FECIORUL. — Păi cu el a avut trei!

DEBITORUL. — Ei... și?

FECIORUL. — Ei, și... eu am luat premiu dela minister.

DEBITORUL. — (Râzând). Dreptul tău!

FECIORUL. — (Covins). Păi știe ministeru', că doar suntem cu cununie! De ce-i al meu, nimeni nu se atinge!

DEBITORUL. — Nici chiar popa!

FECIORUL. — Ei, când a văzut el că iau premiu, mi-a dat el mie târcoale, popa! Dar i-am tăiat-o scurt. Zic: „până aici, părinte! porție la toate nu se poate! ce dracu, puțin obraz!”.

DEBITORUL. — (Se plimbă, gânditor). Știi, mă, că tu ai cap?

FECIORUL. — Eh!

DEBITORUL. — Va să zică... un fel de societate?

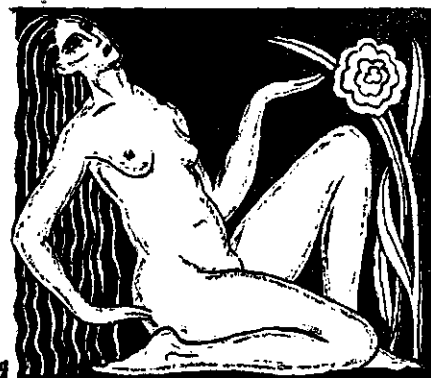
FECIORUL. — (Râzând infundat). Pe acțiuni!

DEBITORUL. — Da, da, pe acțiuni! Ai avut capital... ți-ai făcut prietenii acționari... acțiunile au făcut „pui”... iar tu... tu, cu avantajile unui administrator delegat. (Bătându-l pe umeri). Bravo, mă!

FECIORUL. — (Pledând foarte sincer). Ce era să fac, conaș Dudu? Trebuie să ne organizăm. Altfel, ne-o iau excrecții înainte. Nu vedeți dv., în gazete? Mai mare rușinea ce se întâmplă!

DEBITORUL. — (O clipă. Apoi:) Așa e! Să ne organizăm. Și ministrii se „organizează”, pe guverne! (Cineva bate la ușă **Feciorul** iese).

*) Piesă angajată de d. Sică Alexandrescu, pentru Teatrul Mic. În rolul **Debitorului**: d. Puiu Iancovescu.

VERSUL DE ADIO

SARMANUL KLOPȘTOCK

Zaharia Budu e cel dintâi și cel mare manufacturist din Răcari.

Pentru călătorii mai cunoscuți are vârstă într-o scâmbăiere a băătăurii, și o fărâșă de birt cu mâncare caldă și băutură răcoritoare.

Drept vorbind, de un birt în regulă nu poate fi pomeneală.

Mașina de gătit însă tot fabrică bucatele gospodăriei iar străchini se mai găsesse în cui, de pripas, așa că, de o muncă d'ampicioarele servită rapid „**à la botul calului**” în usa magazinului de manufactură, Zaharia Budu poate face rost pe un pret de nimic, unui drumet cu care se întâmplă să aibe legătură comerciale.

Osebit de asta, Zaharia Budu mai tre din când în când și câte o vită pentru o carne proaspătă, **amplotașilor** mai cu vază din Răcari, mai umple pivnița cu fructe și hostani pentru amatorii de așa ceva. — mai o pastramă de briceag înfiptă în pironul din tocul ușilor dela intrarea principală a magazinului, mai un mezel, mai o gustare, mai o prăștină răcită în put, — toate chivernisite de Zaharia Budu pentru ca vaza lui de „**băiat levent**” și cu cap în toți Răcarii, să nu se stîrbească cât negru sub unghie, iar temelia casei să fie asigurată; — toate acestea, nu tocmai atât pentru sufletul lui Zaharia Budu, cât mai mult pentru cei patru moștenitori ai săi cari își așteaptă întinși mizeriile din palma lui Zaharia Budu.

Și asta este și focul lui Zaharia Budu — vrea să plece pe lumea cealaltă în păcat și liniștit, fără pic de remușcare!

Cheagul e ca și încheiat. Birtul îi trece lui Bercus, feciorul al mare, liberat din armată, în vorbă cu Zinca lui Patrușescu pentru însurătoare, iar magazinul — cu toată marfa, edecurile și toate articolele de galanterie, de mărunțisuri și de manufactură îl trece lui Mirică, toptanșiu tot în Răcari, priceput în brașă, în foaia de zestre a Mândichii, fata gata de măritat. Restul, calabala, provizii, mobilier demodat și toate tracatele casei, cari pe cari pe apucate, după bună înțelegere între cumnați și cumnate.

Acesta este visul negustorului Zaharia Budu, din Răcari și ține morții să nu i iasă sufletul până nu i s'o implini întocmai, ca să poată încheia astfel ochii mulțumit de frumusețea lui.

Parale la o parte în vre-o teșcherea, nu se prea străvește!

Într-o vreme a avut și așa ceva, dar de când cu operația grea, la ficat, punga i s'a cam golit și acuma, cu drojdia ei, abea dacă se acopere cine știe ce nevoie venită pe neașteptate ca și boala de ficat care tot nu vrea să-l slăbească de tot, ciocănindu-l din când în când pe sub coaste.

Întâmplarea cu operația a fost cam bochnească — gata gata să se verse fierea în sânge!

Doctorul i-a strecurat scăparea ca prin urechile acului. Pentru minunea asta Zaharia Budu i-a trimis cu potșalionu, acasă, un purcel de rasă cu coada ca tîr-bușonu, o pereche de bibilici moțate și un buchet de mișunele în luma... Februarie, dela geanlăc, într-o vreme când nici pomeneală de așa ceva nu este pe lume.

Fată însă cu seriozitatea cazului, doctorul i-a prescris manufacturistului speriat, un regim de închisoare: untdelemn, zarzavaturii cu unt și poame fierde.

Dar fără **fleiculțe-curea**, sfărcuri de uger de vițea și rotogoale de berbec la grătar, Zaharia Budu e mort! Totuși, printre rigorile vieții, le mai gustă, așa din când în când, la un pahar, cu câte un client cărui era să i se verse și lui fierea în sânge și care tot nu i s'a vărsat deși el și-a pus de mult regimul la ciochină.

Și astfel Zaharia Budu ciocnește încurajat înaintea unui taler de măruntae luate **direct** de pe grătarul din fata prăvăliei, vorbind de rău cu clientul cu regimul la fel, pe nemiloșii doctori care nu vor să aibă în vedere când își schinguesc bolnavii cu zeamă goală și pâine prăjită, că viața este atât de scurtă!

— „La mine s'a găsit domle pietriș în ficat, domle, și tot beau și mănânc bine ha!

— „Și la mine domle, ce-ți închipuești că s'a găsit? nisip!

— „Cu atât mai mult cuvânt nene Zahario să dăm dracului bolbolfinel și să ntingem coala în miera asta, întărește călătorul cu pietriș la ficat, apăsând cu somoioage de pâine în fripturile ardelate de pe taler.

— „Păi zău așa! La urma urmei nu tot am să mor? se consolează negustorul Zaharia Budu, împingând și el alți dumicași de pâine în rumeneala fleicilor.

Și fota negustorului Zaharia Budu se naltă în dreptul buzelor mulțumite și pline de mustul fripturilor, trece prin mustățile tocate în linia nărilor și se rostogolește apoi, pe cealaltă parte, acoperind la loc păvecul mulțumit al omului cu nisip în ficat.

Două furculițe de cositor își infig micuț în imbucăturile de pâine din vârfuri, în mustul cărnurilor hlăpăite și două spriturii reci de-ți tae gura, ocolesc pe la spatele mănăcișilor aduse tocmai la pont pe tavă de Petrică tejghetarul. Înghițiturile împing fripturile pe gât, pietrișul și nisipul oamenilor se lasă la fundul fcașilor, Petrică uitucii aleargă spre tejgheaua descuiată și regimul trece la dosar — bărfesc hazos cei doi mănăcișii bolnavi de ficat!

Atât numai că bauchetul ăsta este în așa fel dichisit de Zaharia Budu, ca să se întâmple numai la praznic. — încolo regimul și apa de Căciulata pe care **pacientul** Zaharia Budu o bea dintr'un ulcior pentru ca să fie mereu proaspătă și rece, își reiau grabnic locul fleicilor cu must!

De la o vreme Zaharia Budu se plămănește amar pentru o combinație cu moștenitorii, cu privire la înădirea magazinului și a dependințelor lui, pentru ca merazul rămas să fie mai cu spor, iar moartea să-l găsească și mai mulțumit.

La rândul lor moștenitorii hrăpăreți, **nu s'ar fi opus** la aceasta decât Frusina femeia cu care Zaharia Budu a încheiat casa dela început și cu care vrea să încheidă ochii de mână, nu i-ar fi adus aminte că și pe lumea cealaltă ca și pe pământ, le trebuie la fel o casă, așa cum are Demostene Sfetculescu și Agripina Sfetculescu săpată în curtea bisericii, zidită, tencuită și deschisă, gata să-i adăpostească de îndată ce ar muri: într-o parte, cu slove de aur pe marmură neagră: „**Aci se odihnește Demostene Sfetculescu împreună alături de soția „lui nedespărțită Agripina Sfetculescu**

„care nu l'a părăsit o clipă în viață și l'a iubit până în ceasul morții. Născut la 1848, răposat la... și într'alta: „**Aci se odihnește Agripina Sfetculescu împreună alături cu soțul ei nedespărțit Demostene Sfetculescu negustor cu vază în Răcari care nu a părăsit-o o clipă în viață și l'a iubit până la ceasul morții. Născută la 1864 și răposată la...**

Obiecțiunea justă a femeii schimbă îndată planul de îmbogățire al negustorului și Zaharia Budu reflectă serios la un **cavou**, chibzuind în consecință cu Frusina, în șoapte, ca să nu se întristeze copiii, Zaharia Budu și cu Frusina Budu căzură în cel din urmă de acord, cu mici excepțiuni de ornamentații, ca de pildă, marmură albă în loc de neagră, litere negre în loc de galbene și cu adăugirea chiar a anului morții, așa pe brodite, ca să nu rămăde piatra în alb și cu vorbirea la fel a Sfetculeștilor, în plus... **o poezie de adio**, la fel pentru amândouă pietrele și comandată la d. Jenică Panaitopol, învățător în Răcari, scriitor și corespondent în același timp la ziarul „**Dacia**”.

În sfârșit, să fie așa cum ca două odăi, dedesubt, alăurate, într'una eu și într'alta Frusina, explică Zaharia Budu d-lui Sarcoli Santilluna, antreprenorul de pompe funebre și de monumente funerare, adus **inadins** dela oraș.

Și maestrul Sarcoli Santilluna, măsurând, săpând și plântuind, răspundea în italianțe clientului Zaharia Budu, desfăcând pe genuchi, în mijlocul cimitirului, un plan albastru de hartie, iar Zaharia Budu arătând în zare, spre mormântul Sfetculeștilor, la care meșterul Sarcoli Santilluna, dând din cap, băgă hârțile în buzunar, ridicând apoi mai târziu o clădire aidoma cu a Sfetculeștilor și conformu placului clientului... îngropat de viu, împreună cu familia.

Opera fiind complet înfiptuită, familia Budu fu invitată de meșterul Sarcoli Santilluna în curtea bisericii fotă-sului de veci, să o recepționeze.

Zaharia Budu coborî solemn scara, pierzându-se în fundul cavoului, — Frusina Budu rămase afară, în bălării, cu meșterul italian, care întindea palma prin uasul consoartei răposatului din fundul gropii, când spre crucile Sfetculeștilor, când spre cele ale soților Budu, confirmând executarea lucrării **întocmai** după dorința negustorului care întârziă în goapă.

„Păi ce fel de casă este asta domle cu odăile orbe, lipite alături, fără un pic de fereastră între ele, la mijloc, price care să bolborosesc și eu pe lumea cealaltă, din când în când, cu baba mea! se răsti manufacturistul Zaharia Budu, ivit la intrarea cavoului, cu părul vlvat și cu privirea înjectată de mânie. Pune fereastră și atunci plătesc! Până atunci, nici o lăscac!

Și meșterul Sarcoli Santilluna a trecut să scobească o fereastră între cele două odăi de piatră.

Iar manufacturistul Zaharia Budu și femeia lui, Frusina Budu, își așteaptă resemnatai ceasul morții și „**versul de adio**” al învățătorului dela școala din Răcari, d. Jenică Panaitopol ziaristul și poetul!

PRIMUL CLIENT

ION DONGOROZI

Eliodor Opreșanu e fecior de țaran din Covurlui. Tată-su a fost ajutor de vătaf — mai mult un fel de trepăduș — pe una din moșiile lui Eliodor Fanache Corlătescu, elector cu faimă și mare proprietar pe vremuri în Tutova și Covurlui.

Băiatul, botezat de boier, a intrat datorită stăruinței și trecerii lui nașu-su, ca bursier la Liceul Internat din Iași. Teama de taică-su, om aspru, artăgos și dezlăcit la băntură, spaima de sărăcie și rușinea de nașu-su, l-au îmboldit să ajungă dintr-o dată chiar premiant și premiant să rămână până la absolvirea liceului. În București — la Drept — a dus-o și mai greu. Fiindcă tată-su trimitea tare puțin și cu zăbavă, a intrat în cele din urmă prin concurs copist la o percepție de periferie. Ore de birou avea până la 5 fix, când îse ngăduia să plece la cursuri. S'a mulțumit și cu atât, de oarece între 4 și 8 erau rânduite câteva cursuri de mâna întâia, și pentru că putea avea asistențele suficiente pentru frecvență. În anul al treilea, cam după Paște, a cunoscut-o pe Anișoara Filip. Era singura studentă la Drept și în plus o brunetă inteligentă, cochetă și destul de frumusețică. Evident că având atâtea calități întrunite, Anișoara Filip era continuu asediată de camarazi.

Despre fata asta se spunea multe. Adevărat era numai că fusese sedusă de prefectul județului, care se ținuse însă de cuvânt și-i făcuse bursa făgăduită, iar de un an se încurcase cu un cunoscut medic balneolog din Capitală.

Grație legăturii acesteia, trăia acum aproape în belșug — de altminteri ca multe alte camarade ale ei, de pe la celelalte facultăți, fete drăguțe, desghetate și mai cu seamă practice. Eliodor Opreșanu, târât de curent, a roit și dansul câțva timp, destul de timid însă, în jurul Anișoarei Filip. De ce s'o fi oprit dânsa într'un târziu tocmai la el, nu e ușor de dibuit. Mărturisirea fetei, simplă, francă, la uluit și biruit. Când s'a dumerit că o iubește cu adevărat, s'a hotărât, fără prea mult sbucium sufletesc, s'o ia în căsătorie. A mai fost îmboldit la această hotărâre și de convingerea limpezită, verificată și întărită încetul pe încetul, că Anișoara chiar dacă nu-l iubește, îl simpatizează în orice caz mai mult ca pe ceilalți. Anișoara Filip și cu Eliodor Opreșanu au terminat Dreptul în aceeași sesiune; dânsa ca licențiată, el ca doctor, și pe deasupra și cu un an de practică serioasă la un fruntaș al baroului bucureștean.

Dânsa mai mult datorită faptului că era singura candidată la licență și în plus fată frumoasă; el cu elogii și hile albe la toate materiile.

Cele câteva articole de popularizare publicate prin gazete, ca și studiile de Drept Civil apărute în revistele de specialitate, au atras atenția profesorilor și au scurmat în invidia colegilor, așăzată dela primele examene trecute strălucit de Opreșanu. O întâmplare fericită și mai ales neașteptată de tinerii noștri logodiți, a grăbit sorocul nunții și mutarea lor din București. Bătrânul Opreșanu a murit cam la o săptămână după afișarea rezultatului

lui examenelor dela Drept, și mai înainte de-a primi scrisoarea recomandată, prin care fiu-său îi vestește logodna cu Anișoara Filip și căpătarea titlului de doctor în Drept.

Băiatul era singurul moștenitor. În două săptămâni numai, Eliodor Opreșanu a lăsat dat tot: pământ, vite, case, recolta rămasă din vechi, și s'a napoiat la București purtând în buzunar adevărîța de depunere la vedere, la Banca Românească, a sumei de 610.000. Dacă ar fi avut mai multă pricepere și ceva, ceva mai multă răbdare, cu toată criza ce băntuia, putea prinde la sigur până la 800.000.

Au făcut în pripă toate formele, s'au cununat numai civil, și s'au statornicit după îndemnul ei, în Chișinău. Socoteala făcută nu avea nici o meteahnă. În ținuturile alipite se simtea, e drept, mare lipsă de intelectuali Chișinăul e apoi un oraș frumos, destul de mărișor — poți prin urmare trăi mai izolat, — are Curte de Apel, deci procese din belșug și tot odată prilejuri pentru un avocat tânăr, ambițios, priceput și muncitor, ca să se pună în evidență. Tot dânsa l-a hotărât să închirieze o casă mare, arătoasă, în plta centru, să plătească chiria pe un an întreg, ca să scape de-o grijă, să-și comande haine elegante, să angajeze fată în casă dar și fecior, ca să bată la ochii vecinilor și clienților, și mai ales să nu se spurce cu procese de cele mici.

Toate au fost puse la punct, mai rămânându-le la urmă vre'o 45'000 de lei, suficienți după socoteala ei, cam pentru două luni de trai. După acest interval de timp, Anișoara era încredințată că clienții vor da buzna, așa că vor putea trăi destul de larg. Tot după îndemnul și argumentările ei, Opreșanu a trimis articole în dreapta și'n stânga, ca numele să-i fie la ordinea zilei, s'a înscris la țărăniști, — partid de viitor, dar lipsit de intelectuali, — și a luat cuvântul din prima săptămână chiar, atât la club, cât și la întrunirea sectorului de verde, unde locuia el. Totul fusese chibzuit, cântărit, rânduit de mîntea isteță a Anișoarei, dar socoteala de acasă nu se prea potrivea cu cea din inima târgului. Localnicii arătau față de regăteni, cu orice prilej, adevărată ostilitate; criza împușinase simțitor procesele, iar în toamna lui 1924 când s'au statornicit dânsii în Chișinău, mulți avocați din regat, mai cu seamă esenii, își făcuseră vad adânc în capitala Basarabiei. Zilele treceau fără ca clienții să se ivească totuși, câțva timp, n'au disperat de perspectiva ce li se contura grabnic.

Opreșanu era tot mai încântat de nevăstă-sa: frumoasă, cuminte, iubitoare, cochetă și totuși cumpănită tare, economică chiar. În Chișinău au dat peste câteva cunoștințe — mai mult de ale ei — printre militari, profesori, magistrați.

Uneori când se ivea vre'un nou cunoscut, bănueli prevestind scurtă furtună launtrică îl junghia pe Opreșanu; nici odată însă nu și-a dat în vileag o astfel de slăbiciune.

Tot după îndemnul neveste-sci, și cam la două săptămâni dela așezarea lor în Chișinău, Opreșanu a făcut cerere să i se instaleze telefon, și după alte două

săptămâni, telefonul a fost înfășșit instalat.

Și totuși clienții nu se iveau nici acum, iar rămășița din moștenire se mistuia văzând cu ochii.

Feldefel de gânduri negre îi muncea dela o vreme.

Planuri după planuri, — unele cumpănite, altele deadreptul copilărești, — urzeau zi și noapte ca să poată ieși odată, într'un fel, din încurcătura asta. În cele din urmă s'au oprit la următoarele două soluții: fiindcă era vorba să se facă o mare mișcare în magistratură, Opreșanu să ceară un loc liber de judecător, urmând ca la prima ocazie să se anuce din non de advocatură. A doua: ca să nu părădă cumva contactul cu Chișinăul să între secretar la vre-un fruntaș al baroului de acolo. Anișoara se mai gândea, și destul de serios, — cutoate că bărbatu-su nu voia s'audă, — că în calitate de licențiată în Drept, ar putea căpăta cu ușurință în vre'o administrație, un post de șef de birou, ori ceva similar cu acesta. În situația aceasta de frământare și dibuială, Anișoara Opreșanu a primit cu întăzriere și ocoluri, o adresă din partea prefecturii de Vaslui, prin care era înștiințată că bursa încetează dela 1 Octombrie și totodată era invitată să-și ridice banii dela Banca Crisovelloni — 36.000 cu totul, Pledoaria Anișoarei l-a convins în cele din urmă pe Opreșanu, că ar trebui s'o lase să se repeadă până la București ca să-și ridice banii și diploma dela universitate. Rezistența lui a fost biruită nu de faptul că dânsa avea destule prietene măritate la care putea trage, ci mai mult din ironiile ei, tăioase și mânuite cu dibăcie.

Anișoara a plecat cu acceleratul de după amiază la 2 fără zece. În gară, la despărțire, Opreșanu a făcut o aluzie cu tălc, la care nu meditase de fel și pe care a găsit-o și dânsa destul de spirituală.

Când a fluertat mașina de plecare, i s'a adresat serios:

„Bagă de seamă Ancule dragă, sunt trei bucăți cu totul: geamantanul, valiza și mățulășul.

Să nu pierzi cumva vre-una pe drum!”

A treia zi dela plecarea Anișoarei, Opreșanu s'a sculat fără de chef; ieri se suptărase deabinelea. Carcva, — dintre cunoscuți fără indoială, — i-a jucat o festă. De dimineață tare s'a trezit cu un ucenic de la o cofetărie din centru, ducând două torte mari și o cutie dublă de fondante „comandate prin telefon de doamna” în ajun de a pleca. A plătit nota și a renunțat să se dumerească ce-i la mijloc. Taman când se pregătea să plece ca de obicei la tribunal, a sbărnațit prelung și repetat telefonul. De opt zile era instalat, dar nu sbărnațise până atunci. Emoționant, aproape înfricoșat, a pus mâna pe receptor. O moașă comunală, într'o românească tare stricată, întreba dacă trebuie să vină imediat, ori mai poate zăbovi.

Când s'a întors pela 2 dela Palat, telefonul a sbărnațit din nou. Un dricar întreba dacă poate trimite imediat ca să întindă dolul. Atunci abia Opreșanu și-a

dat seama că e o farsă la mijloc, și tot atunci a făcut legătura firească între comanda de torte și cele două chemări prin telefon.

Feciorul i-aduce ca de obicei corespondența sosită înaintea prânzului. „Universul“, „Pandectele“, „Zorile“, — foaia săptămânală locală. — și o scrisoare recomandată din București, expediată de un inginer cu numele de Ionescu Traian. Nedumerit dar și curios, desface zoriștii plicul. Pe-o jumătate hârtie riglată, cu antetul hotelului bucureștean în stânga, următoarele rânduri aruncate în pripă și semnate „un binevoitor din Chișinău“:

Domnule,

Incredințat că fac o faptă bună, îți scriu.

Poate îți cauzez o durere mare; mi-ar părea rău să se întâmple așa. Sper însă să-ți deschid ochii și asta îți șterge în parte părerea de rău.

Nu știu cât și câte știți d-ta din trecutul soției d-tale; probabil puțin de tot, căci alături n'ai fi luat în căsătorie pe o Anisoara Filip, care în cei 4 ani cât a stat în București, a avut cam o duzină de amanți alifiași în regulă. Întâmplător am plecat cu același tren cu care a plecat și soția d-tale, ba am avut loc chiar în același vagon. În gara Ugheni s'a ureat în vagonul nostru maiorul Vulpe din grăniceri, fostul amant de inimă al Anisoarei Filip, pe când era căpitan și cu serviciul la Ministerul de Război, iar dânsa studentă cu vechime de un an, în anul I la Drept.

Întâlnirea celor doi eroi, scenele de tandreț din compartiment, mi-au făcut convingerea că totul fusese pus la cale din timp. Am căutat să le urmăresc mașina, dar în strada Griviței taxi-ul meu s'a ciocnit de o trăsură și am fost silit să-mi întrerup urmărirea. Un sfat de aplicat imediat domnul meu: dacă crezi că ai aici posibilitatea de verificare, urcă-te în primul tren. Un sfat pentru mai târziu: decoloroșește-te cât mai curând de beleaua ce și-a căzut pe cap; cu cât vezi ezita, cu atât îți va fi mai greu!

Nehotărârea și sbuciumul lui Oprîșanu au fost curmate brusc de telegrama urgentă prin care Anisoara îl vestește că e silită să mai rămână vre'o trei zile, rectorul Universității lipsind din Capitală. S'a decis pe loc să plece negreșit și fără întârziere la București. Ar mai avea încă două trenuri bune: expresul de 7 și 10 și acceleratul de 9 și 35.

Gândul că a doua zi de dimineață va fi în București, și că va putea verifica la fața locului și cu proprii lui ochi, l-a liniștit aproape cu totul.

Ba își întocmește până 'n amănunte cu sânge rece și cu logică strânsă, planul întreg de procedură!

Pela 4 și un sfert pe când își făcea geamantanul, un aprod dela tribunal i-a adus o scrisoare închisă din partea decanului baroului, având următorul conținut:

Colega,

Ți-am făgăduit --- cu plăcere de altfel --- concursul meu colegial și sunt încântat că mă pot ține de cuvânt atât de curând. Astă seară între 7 și 8 va veni

negreșit la d-ta d-l Iordache Iosifescu, mare proprietar, pentru un proces de moștenire. E un proces foarte important și prin speta lui și prin cuantumul sumei revendicate: minimum o sută de milioane!!!

E totodată ocazie rară pentru un înzestrat avocat — cum ești d-ta — ca să se releve dintr'odată, eclatant și definitiv.

Eu plec mâine dimineață pentru circa două luni în străinătate (e vorba mai mult de un consult medical); vom fi însă alături tot timpul în acest important proces. Cere fără jenă onorariul ce-ți convine: nu-ți deprecia capacitatea!

Cu distinse salutări colegiale,

Dr. Iancu Dăscălescu

decanul baroului Chișinău

Oprîșanu și-a amânat plecarea pentru trenul de 9 și 35. A uitat cu desăvârșire și de anonima primită și de nesiguranța, de sbuciumul, prin care a trecut cu puțin mai înainte. Totul se ștersese parcă fără să mai lase urme!

Înviorat subit, măsoară biroul cu pași mari, gesticulează, schițează în minte crâmpece de pledoarie, urzește planuri pentru viitor, calculează onorariul pe care trebuie să-l pretindă. De bucurie mare și cu gândul mânat într'atâtea direcții, uită să mai îmbrace ceva: 7 jum., 8, 8 și 20... nici un semn.

Oprîșanu e nedumerit și enervat, din cale-afară. Din când în când îl săgetează o aceiași presimțire, pe care zadarnic câtă s'o alunge. Tămălele-i svăcnesc pripit și-și simte deslusit vânzoleala inimii. Plecarea lui, dacă nu se decide numai decăt, rămâne halbă.

Încercând pe el și pe toate, cheamă în două rânduri gara la telefon, ca să întrebze dacă nu cumva are vreun personal până'n 12; dar „mîscarea“ nu vrea să răspundă. Bănuelile îl săgetează din nou, mai adânc, mai întesit; orgoliul lui de bărbat, biciuit, ferfelit, îl face să sufere groaznic. A ajuns să nu mai fluture nici umbră de îndoială peste conținutul scrisorii primite. Biroul i se pare tare îngust: simte nevoie de spațiu și de aer proaspăt. Pela 9 fără zece o mașină mare, elegantă, cu amândouă farurile aprinse, oprește brusc în dreptul intrării.

De lângă sofeur sare sprinten un domn înalt, bine legat, înfășurat într'un pardesiu cu cordon și cute largi.

— Te rog să mă scuzi dragă domnule Oprîșanu, e'am întârziat dela randevu!

— Mă rog, nu e nimic.

— Ți-oi fi făcut vre'o încurcătură?

— Deloc, nimic 'ncurcătură!

— Parol?

— Pe onorea mea!

Un afurisit de poker monșer, nu-mi era că pierdusem vre'o 80.000... dă-i dracului de bani că la mine nu contează, da'mi era neceaz să mor de-oarece câștiga tot d-rul Krasniski, un ageamțu și un bleg domnule!

— ?

Da'ia spune-mi rogu-te, d-ta nu ești cumva de prin Doroboi? Am avut în clasă întâia la Liceul Național din Iași, coleg de bancă, pe unu Oprîșeanu și mai nu știu cum dracu-i zicea... era tot din Doroboi și aducea mult cu d-ta.

— Nu, nu domnulec.

— Iordache Iosifescu!

— Știu cum vă numiți... mi'a scris doar domnul decan!

— Va și scris deja?

— Da, azi după amiază. Eu sunt de fel din Covurlui, d-le Iosifescu. Rude prii Doroboi n'am avut nicicând.

— Atunci simplă potrivire... ca atâtea în viața omului. Dar să viu la chestie că eu n'am gustat nimic asăseară!

Oprîșeanu își amintește de cele două torte primite azi dimineață și de care nu se atinsese încă.

— Ceva ușor v'ași putea oferi eu.

— O nu, nu, mulțumesc! Nu vreau să vă deranjez!

— Niciun deranj... dimpotrivă... V'ași putea oferi un pahar cu lapte, un ceai, o felie de tort...

— ?

— Vă rog să nu ezitați... nu-mi faceți niciun deranj... absolut niciun deranj!

— O felie de tort ași lua... dar încă odată, numai dacă nu deranjez cumva pe d-na!..

— Soția mea e plecată la București... prin urmare nu poate fi vorba de niciun deranj... nu?

— O felie de tort atunci... seara mâine de obicei tare ușor.

Oprîșanu se întorce numai decăt, urmat de servitoare care aduce pe tavă două felii mari de tortă și carafa cu apă. Iosifescu gustă dintr'una, gustă din cealaltă, pleacă limba de cerul gurii, își linge satisfăcut buzele.

— Foarte bune... excelente torturi! De unde târgetești d-ta domnule Oprîșeanu?

— Să mă credeți că habar n'am... nevastă-mea se ocupă.

Câtva timp nu se aude decăt hăpăiturile lui Iosifescu, în cea dintâi pauză se grăbește să înoade iar vorba.

— M'a făcut atent amicul meu Dăscălescu, că sunteți un adevărat specialist în Dreptul Civil!

— Adevărul e că m'am ocupat de-a-proape... am publicat numeroase articole, ași putea zice remarcate de specialiști...

— Bun, bun!

— Am fost apoi un an secretarul maestrului Petculescu...

— Foarte bine... foarte bine... să știți însă dela mine că nici învățătura, nici talentul nu contează în viața omului!

— Nu?!?

— Nu, nu, norocul numai d-le!

Uită-te la mine: dacă n'aveam noroc cu caru, nu s'alegea nimic de capul meu, absolut nimic!.. Mă rog, ce țigări de foi sunt astea? (Oprîșanu avea pe birou, de frumusețe numai o cutie cu întimeaurite și una cu țigări de foi străine; așa găsisse cu cale nevastă-sa).

— Țigări olandeze, domnule Iosifescu.

— De unde le-ai cumpărat, dacă nu te superi?

— Din București... e un debit numai e specialități pe Victorie, lângă Ciobanu.

— Iaca nu știam așa ceva!.. Și cam cât vine bucată? Socotiți de curiozitate?

— Cam 41 de lei... dacă doriți luați.

— Oricât mă rog d-le Iosifescu!

— Oricât mă rog, nu iau. Asta — ar mai trebui!

— Ba vă rog să luați... mă supăr altminteri... serios mă supăr!

— Fie, dacă ții.

Iosifescu înghite zoriștii restul din felia de tortă, alege o țigară, o miroase prelung, o mușcă la un capăt, o aprinde tacticos, puflăc de câteogori și exclamă satisfăcut:

— Excelent tutun... ex-ce-lent! (Și după

câteva guri de fum destrămate cu meșteșug :

Dar să revenim la chestie ! (Oprîșanu care se perpelise ca pe jăratec, răsufflă ușurat).

Eu domnule dragă, am fost greu de cap și puturos ; în fiecare clasă am rămas repetent cel puțin o dată. Târâș-grăpiș am ajuns și eu până în clasa doua secundară. Am repetat-o de două ori, și când m'am conșins că sunt amenințat să rămân iarăși, m'am retras.

Am făcut armata ca voluntar, iar după eliberare am încercat de toate, fără să mă pricosească însă. O singură pasiune aveam : loteria.

Nu era loterie, de-a noastră ori străină, ea să nu iau cu bilet. Rar de tot dacă-mi scoteam costul biletului ; de câștig propriu zis, nici pomeneală ; totuși nu disperam. Într-o noapte visez de trei ori la rând o pânză mare, albă, pe care sta scris cu carbune parcă : 6 înmulțit cu 9. Asta nu se poate, mi-am zis eu, să nu fie o prevestire. Prin urmare de 6 ori 9 fac 53....

— Ce fel 53 ?

— Da, 53 am zis eu, că nu prea eram întotdeauna sigur pe tabla înmulțirii, d-ta ai fi spus firește 54. Luai un bilet de loterie cu numărul 54 și pierdeai la sigur. Eu am luat o jumătate de loz cu numărul 53 și am câștigat, neto în mână, 460.000. 460.000 înainte de război !! Era ceva, nuu ?

Oprîșan și-a pierdut cu totul răbdarea. I-ar veni parcă să țipe, să tropăie pe loc, ca să poată astfel cheltni energia nervoasă, curiozitatea și ciuda adunată într'ânsul.

— Ei dar să revin la chestie scumpul meu amic ! (Oprîșanu oftează din nou ușurat). Ori mai bine dorești să continui ?

— Mă rog, cum vrei.

— Îmi pare că nu te prea interesează ?

— Ba dimpotrivă ! șucră printre dinți Eliodor Oprîșanu, deși simțea bine că nu va mai putea îndura mult supliciu acestă.

— Fiindcă îți d-ta, merg atunci mai departe. Am băgat banii în pământuri, mi-a mers cam prost : a venit însă războiul și m'am refăcut. Cine a avut un dram de noroc s'a putut reface în timpul războiului. Numai decît după unirea Basarabiei m'am instalat în Chișinău. Cheagul adunat, și în să accentuez lucrul acesta. Îmi da flerul necesar. În vremea aceia se putea cumpăra aici ieftin, ieftin deloc, case, păduri, pământ... orice ; am cumpărat de toate și am făcut astfel afaceri minunate. Pe măsură ce mă îmbogățeam mă deschideam dragul meu. Câtă vreme m'am sbătut în sărăcie, parcă mi-a fost mîntea tot îmbrobodită... te rog să mă crezi ! Dar odată cu înstărirea am început să râvnesc și eu la onoruri. Le-am râvnit, și le-am căpătat ! Am fost numit întâi viceprezidentul comisiei interimare, apoi ales deputat sub averescani și desemnat dela Centrul ca vice-prezident al Camerei... trebuia să fie reprezentată și Basarabia în biroul Camerei ! Am luat cuvîntul la mesaj și la buget ; discursurile mele au fost gustate, aplaudate chiar... eram anturat, lîngșit, temut ! Să fii sigur că nu exagerez absolut deloc ! Toată starea aceasta de lucruri a fost în funcție de situația mea materială, iar situația materială, de dramul acela de noroc dela început.

Prin urmare, în concluzie, norocul c

totul în viața omului ; el te poate ridica până în slava cerului ; fără el innoși prin tină și mesteci ghindă muccegăită. Să nu crezi stimate domnule Oprîșeanu, că raționamentul acesta al meu purcede dintr'un caz izolat ; nu, el a fost verificat, înțărît, de ne numărare alte cazuri. Așa de pildă și-ași putea povesti întâmplarea aproape neverosimilă a prietenului meu Cernătescu din Galați...

— V'ași ruga... s'o... lăsați pe altădată... — Poate nu v'a interesat cele narate până acum ?

— Ba dimpotrivă, au fost și interesante și instructive, dar nu mă sînt tocmai bine.

— Bine, foarte bine, să vin la chestie atunci, dar te rog să nu-mi mai pui decît întrebări absolut necesare, ca să nu fac digresiuni. Iacă-ta despre ce e vorba dragul meu :

(Oprîșan răsufflă din nou, se așează mai bine în fotel și-și ciulește urechile).

Eu sunt înșurat pentru a doua oară cu o rusoaică... mai exact o caucaziană... fiul meu Georges, din prima căsătorie, a fost înșurat cu mama soției mele.

— Cum cu mama soției dv. ?!

— Foarte natural : mamă vitregă. Sozrumiu se căsătorise în timpul războiului, pentru a treia oară, cu Sașa Demidow, foasta mea soacră.

— Fostă ?

— Cam așa, de oarece Sașa a murit acum o lună într'un sanatoriu din Davos. Era o femeie minunată domnule : frumoasă, inteligentă, pasionată, bogată, putred de bogată ! Pe măsură ce Iosifescul încălzit, pornit, aduce noui amănunte, răscolește prin amintiri ca să întregască portretul fizic și moral al răposatei Sașa Demidow, lui Oprîșanu i se împăinjenesc ochii și i se împăclește mîntea. Profitând de o pauză a povestitorului, intervine moale, cu jumătate de gură, nădăjduind să-și poată curma cîtdecît canonul.

— Și d-v., domnule Iosifescu, cam ce-ați dori în definitiv ?

— Două lucruri numai, dragă domnule Oprîșeanu.

— Un amănunt mai întâi de toate : domnului Decan i-ați înfățișat cazul d-v. ?

— Nu, nu i l-am mai expus, fiindcă dumnealui pleacă mâine la Paris.

I-am spus numai în treacăt că e vorba de-un proces de moștenire de circa 100 de milioane, iar dumnealui m'a ndreptat la d-ta.

(Acum deabea s'a dumerit cum trebuie Oprîșanu).

Mi-a făgăduit însă solemn că va pleda și dânsul și va interveni la nevoe pe lângă maestrul bucureștenii.

— Spuneți adineori că vă interesează să știți...

— A da, da... aș dori să știu dacă am și eu, adică mai exact nevastă-mea, în calitate de fiică a răposatei, vre-un drept la moștenire. Tiu să adaug că nu e nici testament, nici copil la mijloc, Oprîșanu epuizat, absent, aprobă ușor din cap, în neștire. Pauză prelungită.

În sfârșit Oprîșanu se mai reculege.

— Și ?

— Și dacă e vre'un chip de intrat în posesie, în actualele împrejurări, bine înțeles, de oarece aici în țară nu e decît casa din Chișinău.

Oprîșanu care prinsese bine firul de rîndul acesta, întoarce întrebarea nu-mai decît :

— Dar unde e restul averei domnule Iosifescu ?

— Ce rest domnule ? De rest e vorba aici ?

— Avereă în definitiv.

— În Rusia.

— În Rusia tocmai ! ?

— Da, în Rusia... ce te miri așa ? E vorba de vaste terenuri petrolifere în Caucazia, districtul Bacu. Există planul oficial ca și titlurile de proprietate. Nici un dubiu nu se poate ivi. Și unde mai pui că valoarea lor crește dela zi la zi, deoarece în Bacu se dă o mare bătălie între capitaliștii cuglezi și cei americani, pentru acapararea terenurilor petrolifere !

Răsturnat pe speteaza fotoliului, cu picioarele întinse jeapăn, cu degetele înlănțuite pe pîntec, Iosifescu îl privește stîsfîcut, radios.

Lui Oprîșanu îi vine să-l strîngă de gât.

Gîndul că a pierdut orice posibilitate de-a mai pleca astă noapte, gîndul că nevastă-sa se găsește poate în lipa asta în brațele maiorului de grăniceri, ori chiar în brațele altuia, îl înnebunește. Izbutește să se stăpânească din nou și îmboldit de curiozitate, întreabă :

— Toate bune, dar de unde știți d-v care e valoarea terenurilor din Bacu ?

— Să fii d-ta sănătos amice ! Am intervenit eu numai decît prin consulul american — un ovrul de aici, — care m-i bun prietin, Eri de dimineață, după 24 de zile, a sosit însăfârșit răspunsul oficial. Terenurile în lei, prețuese circa 100 milioane, dar valoarea lor reală, după cum am spus, crește din zi în zi, din ceas în ceas !!

Dar ce-i mai important, iar am scăpat din vedere să-ți spun : dacă-mi pui fel de fel de întrebări !

— Spuneți, spuneți vă rog, geme vîlăguit Oprîșanu.

— După cum vezi cred, iubite domnule Oprîșeanu, e vorba de-o afecere în stil mare, de-un proces ce va face vîlvă în toată țara !

— Da, văd !

— De un onorariu apoi excelent, cu care nu se înfănește de două ori în viață un avocat... un onorariu demn de un astfel de proces !

— Zău, da ! ?

— Firește ! Doar ofer 40 la sută avocatului !

Oprîșanu tresare tot, ca fulgerat de-o descărcare subită, puternică. Urzeala firurilor îi scapă cu totul, dar în mîntea lui se îngemănează uluindu-l, două cifre : 100 de milioane—valoarea terenului— și 40 la sută onorariul oferit.

— Mă rog, 40 la sută ziceați ?

— Vi se pare extraordinar, nuu ?

— Nu, dar știți...

— E mult, prea mult chiar, îmi pare rău, mărturisesc, dar nu se poate altfel : așa cer interesele mele ! Cu cît ofer mai mult, cu atît advocații mei vor fi mai zeloși. Mai bine ceva mai puțin, decît nimic ! Am sau nu dreptate ?

— Aveți da, se grăbește să răspundă Oprîșanu, pe care întorsătura din urmă a conversației l-a înviorat cu totul.

— Mai am un punct de precizat, un amănunt de mică însemnătate, și am terminat apoi. Am spus și mențin că ofer 40 la sută din suma ce varezulta, dar pe mine nu mă privește absolut nimic !

— Cum adică nu vă privește ?

in străinatate

OTOKAR BREZINA

S'a vorbit uneori prin revistele românești — mai mult fără ecou — despre unii dintre scriitorii moderni ai Cehoslovaciei: Despre un Petru Bezruc, cântărețul elocvent și incendiar al irentismului boem (cred că Nichifor Crainic a scris la noi cel dintâi despre ei, comparându-l cu d-l Octavian Goga), despre un Antonin Sova (mort de curând la Praga) sau despre un Jaroslav Vrchlicky, după care Cerna traducea odinioară poemul înflorit de amintiri italiice, „Sarcofagul”. Nu s'a pomenit nici un cuvânt despre cel mai mare dintre toți, și azi fără îndoială între cei mai mari poeți europeni, despre enigmaticul vizionar, poetul și gânditorul unei umanități noi întrevăzute în neguri de Apocalips, — despre Otokar Brezina. Personalitatea lui cu totul neobișnuită, amestec de iluminat și de fantast, de singular izolată în propriile lui meditații mistice și de profet înflăcărat vorbind umanității dincolo de vreme și de spațiu, l-a îndepărtat mult timp de înțelegerea multimei, de ceace curent se chiamă succes literar. I-a rezervat însă încununarea mai târzie care azi echivalează cu un adevărat cult al intelectualetății cehes pentru el.

Faima lui e de altfel cunoscută și prețuită și dincolo de hotarele patriei sale. În țările latine nu; poate din lipsa de cunosători ai limbii cehes atât de dificile; dar în Germania, unde poemele lui au fost traduse în mai multe ediții curând după război, apariția lui a fost primită cu un entuziasm care sublinia

de la început un adevărat triumf. Era în vremea când expresionismul, în căutarea celei mai adecvate tălmăcirii a sufletului modern, ajungea la apogeul său și când purtătorii de cuvânt ai acestui curent erau atât de dificili în acceptarea altei literaturi decât cea născută din tendințele lor. Brezina însă triumfa de la cea dintâi apariție, iar criticii mai entuziaști proclamau atunci în el nu mai puțin decât „un Goethe al expresionismului”. Nu era în realitate nici un Goethe și poate nici numai decât un expresionist. Inspirația lui își lua drumul de pe alte meleaguri și se îndrepta spre alte țeluri. Dar era fără îndoială o mare personalitate care în cele patru sau cinci cărți câte scrisese, isbutise să creeze o lume în care sufletul modern își regăsea adânci ecouri.

Poezia lui, haotică în aparență, proiectând la fiecare pas din nebulozitatea mistică a gândirii, splendide în așini diafane născocite cu o fantazie cosmică fără pereche, e o adâncire neîncheată și mereu concentrică a aceluiaș isvor de inspirație rămas unic în toate cărțile lui: Un Eu ideal chinat de plumbul arzător al existenței reale și sbătându-se însângerat, mortificându-se, pentru evadarea în i calitate. Seta de extaz, de mistică transfigurare, adie asupra tuturor poemelor lui ca o boare de sfințenie; și în cântecele lui de jubilarie, în versurile nesfârșite, prelungindu-și ecurile ca într'o deslănțuire de fanfare, e ceva straniu de beție sfântă

sau de sacră nebunie. Durerea însă isbutnește și din asemenea impetuoase clipe de uitare și clocotul ei fierbinte e atunci un geiser pe care universul întreg nu-l mai poate înăbuși. Sufletul se desface din cătușele propriului Eu, se multiplică în infinita existență a semenilor, îmbrățișează Umanitatea și își înalță aspirațiile arzătoare până la Mesianism. Prin milă și iubire, prin împreunarea tuturor într'o universală fraternitate, prin înălțarea pe deasupra omenescului, a spiritualului și a idealului, Brezina vede mântuirea și transfigurarea către omenirea nouă a năzuințelor lui.

Vom înțelege mai ușor idealul acesta de Mesianism și de mistică înfrățire umanitară, când vom căuta obârșia spirituală a inspirației și a cugetării acestui poet. Brezina e azi reprezentantul în literatură al unei mari tradiții mistice și religioase, cehes. El e un interpret și un înnoitor genial al acelei mari confraternități religioase de odinioară a „Fraților boemi”, căreia poporul ceh îi datoroeste aproape tot ce e mai înalt în cultura și în viața lui spirituală. Criticii expresionisti au putut vedea în el un Goethe modern, căutând în poezia lui mai mult oglinda propriei lor năzuinți de artă. Dar Brezina cobora din pădurile întunecate ale Boemiei, pe unde alțadată mai trecuse, lăsând urme adânci, pasul rătăcitor al încă unui „frate întru mântuire”, gânditor și misionar al poporului boem, — Amos Comenius.

AL. BUSUIOCEANU

— Advocății mei, par exemplul d-ta și Dascălescu, veți face toate demersurile, veți suporta toate cheltuielile, vă veți asocia cu cine veți vrea și în orice condiții veți crede. Vă privește... nu mă amestec... aveți toată libertatea din parte-mi. În caz de nereușită eu nu vă pretind nicio despăgubire... nimic, absolut nimic! Eu nu sunt nici boțucas, nici cărpănos!

„Oprășanu, simte că-i vine rău. Se înecă și i se sloonește sudoarea pe tâmplă și pe spete.

Iosifescu văzând că întârzie prea mult cu răspunsul:

— Ei, spune-mi prietenește, așa e că nu te așteptai la o astfel de pleacă?

— ?

— Aud?

— Văș ruga să vă adresați altcuiva... sunt atâția advocăți în Chișinău!

— Cum altuia!?

— Da, la un altul.

— Gândește-te te rog serios... Judecă rece... nu te pripii... pot să mai aștept o zi, două chiar, răspunsul d-tale. Se poate să nu te pasioneze o afacere ca asta? Și apoi onorariul?! Vrei să dai cu piciorul la 40 de milioane domnule?! Dar nu se poate una ca asta, nu, nu!

Te voi constrânge eu ca să primești! Avem obligația morală să ajutăm elementele de elită. Iacă de asta ne ia în față străinii, ovreii mai ales! Ei comedia diacului!

Dar ce, nu cumva nu te simți bine?

— Nu, nu tocmai.

— Fumezi cu siguranță mult.

— Potrivit.

— Lucrezi cu capul prea mult... dormi puțin... nu faci mișcare... asta e!

Să îți minte dela mine: nu te surmena, nu te bizui prea mult pe tinereță; sunteți o generație debilitată, o generație de sacrificiu!

— Ești un tânăr talentat. — eu cântăresc omul din două vorbe schimbate, — viitorul îți surăde... nu mai abuză! Te rog eu!! Așa fac toți tinerii: se lăcomesc peste fire!... Nu te împovora cu procese... decât multe și de mâna a doua, câte va dar care să-ți aducă onorarii grase și faimă. De-o pildă cel propus de mine, la care te rog din nou să te gândești serios... să nu dai cu piciorul norocului!

— Domnule... domnule Iosif...!

— Nu, nu am nevoie de răspunsul d-tale acum. Trece eu sigur peste două trei zile... meditează până atunci. Nu vreau să aud nimic! Consultă-te și cu soția d-tale. Peste trei zile cel mult mă înflințez cu toate documentele necesare. Până atunci ai tot răgazul ca să reflectezi.

— ?

— Uite, când treci acum în dormitor, pune în curent și pe soția d-tale... numai așa, de curiozitate... pot să pariez pe cât vrei asupra răspunsului! Dar ajunge cât am trântănit astăseară; la

revedere și cu sănătate; dragă domnule Oprășean!

— Bună seara, domnule Iosifescu și Oprășanu năucit, stors de puteri, se ridică din fotel, clătănându-se.

— La revedere și încă odată nu abuză, nu te juca cu sănătatea; asta-i adevărata comoară a omului! Te doare cumva și capul?

— Rău de tot!

— Ia atunci numaidecât două buline Nunu-Muscel. Sunt admirabile!

— Mulțumesc... mulțumesc.

— Cu două ai efect sigur!

Se ridică. Își îmbracă pardesiul, își potrivește din deprindere nodul cravatei, face doi pași spre ușă, se oprește, stă o clipă nehotărât, apoi se adresează micros:

— Te superi dacă mai îndrăznesc la o țigară? Sunt minunate!

Oprășanu nu mai are putere să răspundă ceva.

Se lasă din nou, de sus, vlăguit, pe perna foteliului.

Iosifescu alege o țigară mai dela fundul cutiei, o aprinde, pușcă de câteva ori și nu se poate opri ca să nu exclame:

— Strașnic, strașnic tutun!

Un duduit de motor, un sfârșit de roate pe prundișul din fața peronului, și tăcerea grea cuprinde și curtea și casa avocatului Eliodor Fanache Oprășanu din Chișinău.

plastica

AUREL BĂEȘU

Picătura de viață care licărea uitată în trupul acela slăbuț și înfrigurat a căzut.

Au înghițit-o bulboanele Bistriței ca s'o dăntuească în spuma scânteietoare a apelor. departe... departe... a aspirat-o vântul care dădea tărcoale floarei omeștești ca s'o poarte în lumea pură a înălțimilor ideale, ori lacoma gură a unui colț de pământ flămând, a putut să smulgă tot ce era mai bun, mai ales dintre cei ce trebuie să rămână culcați pe vecie ?...

Copilul plaiului moldovean, Băeșu!

Poetul culorilor cu care cisela munții, apele, florile, poet gingaș, pentru puținii cari au crezut în suspinul tău, aduc tristețea mea goală și neputincioasă.

Noi cari te-am cunoscut și te-am iubit, nu suntem mai măhniți acum, de cât atunci când te simteam pălind.

Lumea ta nouă, e cea mai priincioasă vapoasei tale icoane și nu te plângem.

Umbra ta o slăvim; numele tău îl vom închina cu florile duse la altar întru pomenirea ta. Nu e vina nimănui dacă altă putere mai adâncă decât dorul nostru de a te reține aci, a biruit.

Darurile pe care ni le-ai lăsat așternute pe cartoane și pânze le vom arăta copiilor drept icoane smerenției sufletești.

VIRGINIA GHEORGHIU

COROT : Izvorul.

COROT : Nud culcat.

COROT

Dintre toți marii pictori din a doua jumătate a veacului trecut, Corot e cel mai delicat, cel mai bogat în nuanțe și totuși cel mai lipsit de „aparențe”. Către el se îndreaptă azi tinerimea franceză, care în vremea cubismului prefera pe Cézanne. Expoziția de la sala Rosemberg atrage toată intelectualitatea franceză de acum.

AȘA ȘI-AȘA...

Ai auzit scandalul cu X? (e mai bine să nu-i spunem numele) întreabă un actor pe teribilul Stăncescu.

— Cu încornorarea?

— Da dragă. De altfel omul ăsta, nu era bun decât de încornorat.

— Da săracul, replică Stăncescu, și chiar la asta trebuia să l ajute nevas-tă-sa.

Are spirit Iancovescu, mult spirit, și încă din cel mai fin, din cel mai prompt se extazia la Capșa un tânăr gazetar.

— Mai ușor dragă, intervi Aderca, ia-o mai ușor; vorbești despre spirit cum ar vorbi un sărac despre avere...

La premiera „Viforului” se aflau în scenă, cu puțin înainte de începere, interpretul strălucit al lui Luca Arbore, Nottara, și Critico tânărul creator al lui Ștefăniță Vodă. Priveau prin cortină, sala.

În avanscenă două fete impacientate băteau nervos din mâini. Erau convinse că așa vor putea decide cortina să se înalțe.

— Câtă nerăbdare, se miră bătrânul maestru. Și mai la urmă, ce o să poată înțelege o fetiță din jocul nostru?

— N'ai grije maestre, intervi împăciuitor Critico, sunt două, și la un loc, ceva, ceva tot înțeleg.

Pe lângă acei fachiri de autentică origine exista și fachiri contrafăcuți.

Pe când la primii, actele minunate reprezintă un succes de voință și îndelungată estetică, la cei din urmă așa zisele acte minunate sunt numai îndemnatice jocuri de abilitate sau pur și simplu acte de sugestie.

Cea mai senzațională experiență de sugestie este aceea a frânghiei suspendată în aer.

Ea constă în următoarele: După ce trupa de scamatori a poposit pe un maidan, așa zișii fachiri purced a se deda la diverse mici jocuri de abilitate.

După ce soarele a dogorit din plin mulțimea și atenția tuturor e îndreptată asupra „fachirului”, acesta asvârle o frînghie în aer. Una din femeile cari îl însoțesc se sue pe această frînghie. Trompeții cântă bucăți uniforme, soarele dogorește și zăpăcește mulțimea. În clipa aceea fachirul se urcă și el pe frînghie și începe a sfârțica trupul femeii.

Bucăți, bucăți de carne sboară în văzduh amestecându-se cu sânge. Tîpete și panică.

Fachirul coboară apoi, adună într-o basma bucățile de carne și membrele femeii, le acoperă cu altă basma și apoi, dintre petice ese din nou femeia de adineaure întregă și nealterată de nici o lovitură.

Asupra acestei scamatorii circulă, din cele mai vechi timpuri, versiuni de tot soiul.

Prima explicație este aceea a unei su-gestii în massă.

Altă explicație este aceea a frânghiei special făcută din anumite imbucături de cauciuc, având facultatea ca atunci când e asvârlită să se întărească.

Ultima explicație se referă la o manieră grozavă practicate de acești scamatori, acolo în țara lor de baștină.

Ei aranjează așa fel lucrurile ca chestiunea să se întâmple în preajma serii.

Aleg locul dintre două case apropiate de care leagă o frânghie subțire invizibilă și asvârle apoi frânghia de care atârână femeia.

Restul, cu bucățile de carne tăiate este sugestie în massă.

Unul dintre cei mai de aproape cunosători ai ocultismului, scriitorul francez Paul Heuzé arată că experiența cu blocul de granit spart pe abdomenul fachirului este pur și simplu o chestie de echilibrare egală a greutateilor care se reazămă pe două extremități.

Dacă pui un băț pe două sticle goale și lovești exact centrul mijlocului său, bățul se va rupe în două fără ca sticlelor să li se întâmple ceva. Tot astfel cu blocul de granit.

Să-și străpungă gâtul și obraji cu ace lungi e pentru Paul Heuzé o bagatelă. El arată că după oarecare experiențe lucrul acesta devine foarte lesnicios mai ales dacă e făcut cu precauție.

Cu cât acul rămâne mai îndelung în rană, cu atât sângele va veni în mai mică măsură, — deoarece acul apasă asupra vaselor.

Bineînțeles că acei cari practică acest sport aleg locurile mai sărace în vase unde sângerarea este și mai puțin probabilă.

Experiența cu așezarea pe o scândură compactă de ace este o grosolană escamotare.

Se aleg de obicei ace cari nu înțeapă și apoi se pun așa de des unul lângă celălalt încât formează o perie compactă. Dacă te așezi cu precauție asupra lor nu ți se întâmplă nici cea mai mică vătămare.

Hipnotizarea animalelor este și ea datorită unui truc. „Fachirul” apasă cu degetul asupra unei părți din ceafa animalului și animalul rămâne țepăn până ce o lovitură în cap îl redesteaptă.

Ultima și cea mai nostimă dintre scamatorii este aceea cu mugurii și icrele.

În 1907 la Paris, prințul Sarak aducea pe scenă sămânțe de flori și le făcea să înmugurească pe scenă.

Deasemeni, dintr'o cutiuță cu icre făcea să iasă pești.

A fost însă repede demascat. Mugurii de flori îi avea ascunși în golul unui creion, iar peștii în țeava unei baghete.

IN „UMBRA” TEATRULUI NAȚIONAL

Al. Buzescu, N. Sorceanu, Camil Petrescu.

Literara

O seama de cuvinte

E adevărat că îmbătrânind, Whisky-ul se face mai bun, întreba un prieten pe Bernard Shaw.

— Da, răspuse dramaturgul, cu cât îmbătrânesc cu atât îmi place mai mult.

Vestitul dramaturg Ibsen avea un cap caracteristic, dar nici de cum frumos. Cu toate acestea marele scriitor era foarte vanitos și avea un „respect” deosebit pentru părul și barba lui.

Claud Annet povestește că Ibsen nici odată nu se despărția de jobenul său. Când se așeza la masă îl punea cât mai aproape, pe un scaun. Mulți se căzneau să afle cauza dar fără folos. În sfârșit misterul fu lămurit:

Ibsen avea în fundul pălăriei o oglindioară în care-și arunca din când în când privirea spre a ști cum îi sta părul ori barba.

În bătălia de la Corneville, dintre francezi și englezi, un soldat englez reuși să pună mâna pe umărul monarhului și strigă: „Regele e prins”.

Ludovic, răspuse imediat: „Nu știi că nu se ia regele nici odată, nici chiar la șah?”

Un tânăr se prezintă într-o zi regelui Frederic Wilhelm I al Prusiei, cerându-i o slujbă.

— De unde ești? îl întrebă regele.

— Din Berlin, Sire.

— Cu atât mai rău, zise Wilhelm I: urâsc berlinezii, pentru că sunt pungăși.

— Foarte adevărat răspuse tânărul cu sânge rece, dar sunt și excepții: cunosco două.

— Cari? întrebă regele, surprins.

— Majestatea-Voastră și eu.

Regele făcu mare haz de acest răspuns și îndeplini cererea tânărului.

Marele compozitor Rossini, a fost odată primit de regele Portugaliei care îi făgădui că îi va trimite o ladă cu vin de Porto din pivnițele regale. Rossini, așteptă câteva timp să-i sosească darul, dar pierzând răbdarea, scrisese regelui:

„Mi-ați promis Maestate vin de Porto. Știu, că un Suveran nu uită nici odată promisiunea, dar eu sunt bătrân și la vârsta mea n'ai timp să aștepti.

bazar

O INSULA CARE SE JOACA DE-A VÂȚI ASCUNSELEA

Învățații americani au reușit să pună piciorul pe insula Șoimilor, o insulă în sudul Pacificului la mică distanță (câteva mii de mii) de archipelagul Tonga, care apare și dispăre în clih miraculos.

Insula aceasta are peste 3 km. lungime și 300 picioare înălțime, deasupra oceanului.

În anul 1926 nu mai rămăsese din ea decât un vârf de stâncă de care se isbeau cu furie valurile oceanului.

Ea a fost văzută pentru prima oară de un vapor de război englez, în anul 1864. Era întreagă. În 1871 a dispărut. A reapărut în 1885, a redispărut în 1890 pentru ca acum să apară iarăși.

EXERCIIU DE DANS

Ano, ai spus bucatăresei că astăzi o să-i dau și eu o mână de ajutor?
— Da, doamnă, numai că... bucatăreasa vă roagă să amânați pentru altă dată, fiindcă azi are prea mult de lucru.

(Judge)

caricatura zilei

INGENTIOASA

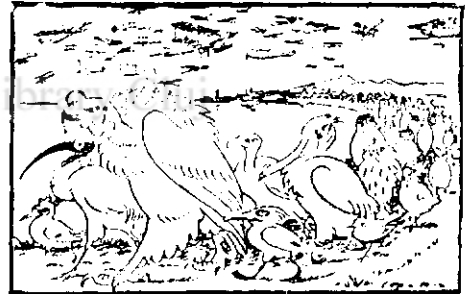

— Ce ești nebună?! Pentru ce ai tăiat firul telefonului?

— Să vedeți. Câinele și-a pierdut șgarda și naveam cu ce să-l duc la plimbare.

(Candide)

OFENSATE

PASARILE (jignite profund): Dacă aeroplanele sboară, ei bine, noi mergem pe jos.

ZEL

carti redate în extrase

GEORGE SAND, IUBIRILE SALE

Maurice Roy

George Sand, creatoarea romanului sentimental, a fost una dintre cele mai pasionate amante, cunoscute de istorie. După spusele ei, virtutea femeii este iubirea. George Sand a iubit mult, ca amantă și ca mamă. Amesteca în dragostea ei pentru cei doi mari artiști Musset și Chopin un sentiment matern, iar față de copiii săi arăta pasiunea unei îndrăgostite. De aceea a fost totdeauna bună și iertătoare.

Cartea, redată mai jos în extrase, abundentă în detalii și în sugestii, ne edifică întru totul din acest punct de vedere. O mare parte din romanele lui George Sand, comentează propriile sale iubiri. Se știe, chiar, că a scris două romane special pentru a se desvinovăți de reproșurile aduse de Paul de Musset, că ea ar fi cauza pierderii lui Alfred. Iar scrisorile de dragoste, pe cari le-a lăsat sunt suficient de sincere.

Spiritul deductiv al autorului a putut astfel să reconstituască ușor viața marei romanciere.

DRAGOSTEA UNUI OFITER ȘI A UNEI MODISTE

Reîntors dintr'un lung voiaj prin Italia, locotenentul Maurice Dupin de Francueil, bastardul mareșalului de Saxa, aducea cu sine la Paris o mică modistă, cu gândul de a o lua de soție. Și numai două săptămâni dela înapoieră lor de sub cerul Italiei, în care timp căsătoria se făcuse fără consimțământul bătrânei doamne de Francueil, cam pe la sfârșitul lunii Iunie anul 1804, se născu, în muzică și între trandafiri, Amadine-Aurore-Lucie, aceea pe care mai târziu posteritatea nu o va mai numi decât George Sand.

Nerăbdătoare să-și desvolte grațiile, Aurore cu toate eforturile bunicei sale, creștea liberă și mai cu seamă nedisciplinată. La vârsta de doisprezece ani manifestă pentru prima oară dorința de a scrie.

Însfârșit după ce trece printr'un pension englezesc din Paris, se reîntoarce la proprietatea familiei din Nohant de lângă Paris. Lipsită complectamente de prejudecăți, mai mult—bătându-și chiar joc de ele, Aurora îmbracă pentru prima oară, la șaptesprezece ani, faimosul său costum bărbătesc, considerat de ea ca simbolul revoltei feminine.

În lungile și nedisciplinatele ei plimbări pe domeniul din Nohant, Aurora este întovărășită de către Deschartres, preceptorul său, schimbat apoi prin unul de verișorii săi, de Villeneuve, înlocuit și acesta mai târziu de strălucitorul cavalier Stéphane de Grandsaigne. Poate primele sale iubiri. Totuși nu era mulțumită și spera mereu să scape de teroarea familiei, spre a lua drumul Parisului. Și singura scăpare era căsătoria. În ziua de 10 Septembrie 1822 este, astfel, condusă în fața altarului de către baronul Casimir Dudevant, un tip, al cărui vocabular se reducea la aceste exclamații: Tra! galop! volte! demi-volte! halte!

În loc de a fi condusă la Paris, Aurora se văzu devenită punctul de atracție pentru nobilii cămpeneni din vecină-

tatea castelului de țară al soțului său. La 30 Iunie 1823 născu un băiat pe care îl boteză Maurice.

Un voiaj în Pirinei îi procură primul său amant, Aurelien de Sèze, avocat în baroul din Bordeaux. Această dragoste s'a mărginit însă în bună parte la platonism, la sărutări, la convorbiri, ale căror subiecte de preferință erau botanica și literatura. Intervenția soțului nu a schimbat întru nimic această legătură.

Tactul său îi asigura veniturile domeniilor soției sale.

La 13 Septembrie 1828 se născu în castelul din Nohant Gabrielle-Sollange Dudevant.

GEORGE SAND

Trebuia să scape însă de teroarea soțului său. Se decide să plece. Pleacă. Ajunge la Paris. Nu însă singură. Jules Sandeau, unul dintre obișnuiții castelului din Nohant, o întovărășia. Ajunge pe vremea când Victor Hugo urla și Musset se agita, când romantismul părea că reușise să câștige partida.

Iarna anului 1831 este rece. Este mult mai bine să se culce doi în acelaș pat: Aurora face această ofertă lui Jules Sandeau. Acesta, mai bogat în bun gust de cât în talent literar, nu refuză. Și pentru a procura cele necesare noului menaj, Aurora și Jules scriu un roman: Rose et Blanche. Acest roman era semnat de un singur nume: Jules Sand. Și acest nume fu păstrat de Aurora, adăugându-i doar un alt pronume foarte întrebuintat în Berry: George. Henri de Latouche sublinia acest strălucitor debut în paginile lui *Figaro*. Au urmat apoi *Indiana* și *Valentina* (scrise numai de George Sand), mult aclamate de public. La douăzeci și nouă de ani este celebră. De acum viața doamnei Aurora Dudevant este sfârșită. Cea a lui George Sand începe.

Se debarasează de Sandeau, care nu tocmai credincios, se purta rău în timpul plecării sale la Nohant. De altmîn-

teri își formase un cerc de obișnuiți: Planche, Tattet, Sainte-Beuve, François Rollinat.

Plină de energie (costumul său masculin pe care îl purta, o încuraja în executarea gândurilor și actelor sale bărbătești), s'a debarasat de Jules Sandeau, întocmai precum un bărbat concediază o amantă de ocazie. Lucrează la un nou roman „Lélia”, smuls și acesta rând cu rând din propria sa viață. Ce făcea în restul timpului, ne-o spun fragmentele din numeroasele scrisori și carnete întinse pe cari le-a lăsat:

„Seara mă închid cu tocurile și cerneala mea, cu Sollange, cu pianul și focul meu. Cu acestea petrec ceasuri pline de bucurie. Sollange îmi procură mai multă fericire ca orice”.

Pentru totdeauna, George avea să rămână (chiar și pentru amanții săi), o mamă dintre cele mai dutoase.

ALFRED DE MUSSET

Amorul sec cu Prosper Mérimée s'a consumat într'o săptămână.

Sainte-Beuve a fost întotdeauna confidentul ei — poate mai mult din curiozitate, decât din prietenie. Sainte Beuve se gândește la Musset.

Și într'o bună zi în redacția revistei „Revue des Deux-Mondes”:

— „Nu se mănâncă prost la restaurantul „Frères Provençaux”, spune Buloz, directorul revistei.

— De sigur, făcu George Sand.

— Și se bea destul de bine, lansă Alfred de Musset, aruncându-și neglijent pelerina pe umeri.

Pe urmă, adresându-se lui George Sand:

— Mi-ați promis un exemplar din „Indiana”. Vreau să vă recitesc romanul într'o carte care a fost a voastră. Suntem înțeleși?

— Dar de sigur.

Alfred și-a închis ochii, cu nervii latiniși de evocări”.

VENETIA

LA PARIS TOȚI TREI

A urmat apoi un schimb de scrisori. Alfred o iubește ca un copil iar George la rândul său, mai mult decât o mamă. Lacrimi de bucurie curg. Dragostea George-ului Sand va smulge pe acest copil bolnav (Musset avea numai douăzeci și doi de ani, în timp ce George Sand era trecută de douăzeci și șapte) din brațele „fetelor” și ale alcoolului:

„Tânărul cuplu locuiește pe cheul Malaguais, într'un apartament mic și bohem, dar bine încălzit și bine garnisit cu covoare.

Stăpâna casei și-a păstrat obiceiul de a se investimenta ca bărbat. Buloz o privește și se gândește că ar dori să se numească Musset. Acesta, favorit al reginei, face tot felul de prostii și spune porcării. Boucoiran, preceptorul Sollange-ului, ar vrea să dea o lecție de cuminenie poetului și uită să-și supravegheze eleva, care vântură hârtiile mamei sale.

Avocatul Ménard, unsuros și murdar, vorbește. Paul de Musset, fratele poetului, îl ascultă.

În colțul căminului, Planche, posomorit, își curăță urechile cu unghiile sale negre și strânge în batistă produsul acestor incursiuni.

Toată această lume mică se scoală la ora prânzului.

Prânzurile sunt totdeauna foarte variate.

Intr-o zi s'a petrecut o comedie:

Tânărul romancieră a invitat pe un filozof grav, d. Lermnier.

El sosește, sever, sub pelerina sa, în zorzonat, ceremonios.

Se așează la dreapta lui George Sand și se miră că Musset nu este acolo. (Căci legătura este oficială: „Poți s'o denunți tuturor prietenilor noștri”, scrisese ce curând George lui Sainte-Beuve).

O subretă ușoară, cu rochia scurtă, cu o cruciuliță de gât, cu brațele goale și nervoase, puțin nervoasă, servește.

Conversația este însuflețită și Lermnier fără să țină seamă de ea, nu poate să se împiedice ca să gândească:

Acest afurisit Alfred de Musset, a profitat de vizita mea, pentru a fugi să-și facă mendrele într'altă parte...

Fără îndoială, bunul vin al lui George Sand i-a cam încălzit creierul.

Subreta (puțin nervoasă) se grăbește să-l răcorească. Vlan! un pahar cu apă pe craniul gravului filozof...

Un râs unanim (afară de filozof, bine înțeles) izbucnește. Și subreta își scoate încet peruca, de sub care apare Alfred de Musset, făcând o malițioasă reverență.

Delacroix, care lucra la portretul romancierii (sperând astfel să-și atașeze gloria sa de cea a lui George Sand) se alătură trupei. Dragostea popoului și a romancierii lua astfel un aspect fericit în mijlocul acestui cerc vesel de bohemi. Verile le petreceau la proprietatea George-ului Sand din Nohant, iar iernele la Paris.

Dar idila trebuia să se transforme în curând într'o tortură pentru cei doi pasionați. Alfred își arată gelozia pentru trecutul nu destul de pur al amantei sale, iar George îi aduce mereu reproșuri pentru viața sa dezordonată. Totdeauna însă certurile se sfârșesc prin cele mai tandre și promițătoare cuvinte de iubire.

Italia fascina, în acea vreme, pe toți pasionații secolului: Byron, Shelley, Lamartine, George Sand, Alfred de Musset...

Cei doi îndrăgostiți se hotărăsă să facă un voiaj în Italia. George Sand da și acum dovadă de cea mai mare energie — Alfred are posibilitatea să facă acest voiaj numai mulțumită ei, căci tutela mamei sale îl împiedica.

După o mică oprire la Genova și Piza, se îndreptară spre Venetia. Dar orașul amfibi nu avea să le ofere adăpostul visat de romantici. Imediat la sosire, George se îmbolnăvește, iar Alfred plictisit o neglijează cu veșnicele sale ieșiri în oraș. Și, mai mult, în loc de tandrețe, reproșează „acestei femei” faptul că nu știe să facă dragoste „la vénitienne”, îi reproșează figuratele fumate pe ărdul covertelor (cari, după spusele lui Musset, au îmbolnăvit-o), îi spune crud că nu o iubește și că nu a iubit-o niciodată. Alfred de Musset nu a venit în Venetia ca să stea cu o femeie bolnavă.

George se rezignează și la rândul său, când Alfred de Musset cade bolnav de friguri, nu se răzbuună, ci din contră arată o iubire de mamă pentru acest „ingrat și totuși bun copil”. Certurile zilnice însă separaseră mult inimile celor doi amanți. Un al treilea trebuia să intervină. Și acesta a fost un italian, mediocru dar frumos, anume medicul curant al lui Musset,

PIETRO PAGELLO

Boala lui Alfred ia proporții îngrijorătoare. Poetul se simte din ce în ce mai slăbit. Nervii săi sunt amorțiți și balucinațiile încep. George Sand și doctorul Pagello sunt veșnic la căpătâiul lui.

Dar:

„George și Pagello profitau în toată via de somnul „bolnavului lor”, pentru a relua conversațiile lor de dragoste și chiar „la nevoie, să-și dovedească, prin acte, afecția lor reciprocă.

Și iată că tocmai într'unul din aceste momente, Musset întoarce capul și se deșteaptă.

Așezată pe genunchii lui Pagello, cu capul lăsat pe spate, George primea de la noul său amant un sărut. Musset, trezit deodată, scâpă un strigăt ușor, apoi, ca pentru a scăpa de o viziune urită, se întoarce cu fața spre perete. Pagello, smuls din elanul său amoros, de geamătul lui Alfred, tresări, pe urmă se apropie încet de pat, observă bolnavul și spuse, pocnindu-și degetele:

— Mergi mai bine; dacă va continua astfel, este salvat.

Gelozia se redeșteaptă în Alfred, ceea ce aducând-o la disperare pe George Sand, îl amenință cu internarea într'o casă de nebuni. Cei doi amanți s'au iubit cu furie — certurile lor au fost însă asemenea.

Însănătoșit, Musset înțelege situația și se reîntoarce spre Paris, lăsând-o pe George în grija și brațele lui Pagello.

Și totuși, abia plecat, noul scrisori, pline de pasiune, îl ajung din urmă. George Sand încetase să-l mai iubească — acum însă îl adora.

Musset ajunge la Paris. Deși se aflase în mod oficial de trădarea iubitei sale, el are cutezanța să intre în saloane, pozând „en dandy”. Redevine copilul răsfățat al femeilor. Prima sa pasiune, alcoolul, îl cuprinde din nou.

George Sand, după o existență destul de burgheză în Venetia, se reîntoarce și ea, târind cu sine pe Pagello, care după ce își sacrificase frumosul său început de carieră la Venetia, se trezește deodată stingher la Paris.

După multe scrisori de dragoste, George și Alfred sunt din nou amanți. Romancieră-poetă își sacrificase frumosul său păr (o femeie cu părul tăiat în secolul al nouăsprezecilea!), pentru a-l trimite ca semn de omagiu lui Musset. Ei își arată, în ochii lumii, furia dragostei lor: căci din prima zi, din primul minut, insultele și reproșurile au izbucnit. Cei doi amanți se apropie, se cuprind, se înlănțuiesc... și, un moment apoi, se lovesc în obraz și se resping.

Amintirile trecutului însă intervin. Într'o bună zi, Alfred nu o mai primește acasă la el. O săptămână apoi poetul pleca pentru Bade. Ruptura era pentru totdeauna.

LEGATURI UTILE

Nohant, refugiul de totdeauna al romancierii, cu liniștea sa, o vindecă iute pe George de emoțiile sale. Încetul cu încetul redevine stăpână pe calmul său, mai cu seamă că, trecută de treizeci de ani, Maurice și Sollange, acum adolescenți, procură multă fericire acestei mame duioase.

Locul lui Musset este curând ocupat de un altul: avocatul Michel de Bourges

Iată portretele celor doi amanți:

„Michel de Bourges era, din toate punctele de vedere, opus lui Alfred de Musset. Pe când acesta era cochet, dandy, Michel era simplu, aproape neglijent. Unul era poetul aristocrat, cu trăsăturile feminizate, cu gesturi suple, cu vorba înflorită de adjective de salon, celălalt, tribun al poporului, cu mâna nervoasă, cu vocea aspră și crudă. Musset era cu șase ani mai tânăr ca George Sand, Michel de Bourges era cu șapte ani mai în vârstă decât ea; unul era un copil capricios și nedisciplinat — un ied neîmblânzit; celălalt, un om matur, voluntar și rezonabil — un taur cumișit. Musset era frumos, natural galant, și nu se ocupa deloc de politică; „mă interesează mai mult modul în care Napoleon își încălța pantofii”, spunea el, decât toată politica Europei! Michel, din contră, avea o față osoasă, cu niște fălci scobite, cari făceau frică, cu un gât slab, fără eleganță și lupta pentru ideile republicane era unul din principalele sale scopuri în viață.”

Lipsită de finețea lui Alfred, George totuși se împacă cu dragostea acestui republican dur, care înainte de toate îi oferea devotament.

Casimir Dudevant (care, juridiceste, conta ca soț legitim al romancierii), intervine pentru a pune mâna pe domeniile din Nohant și spre a-i smulge copiilor. Grație lui Michel, George câștigă însă procesul intentat soțului său. În anul 1836 ea se află complectamente liberă.

Și după concedierea lui Bourges, preceptorii copiilor săi îi servesc și de amanți.

CHOPIN

După un voiaj făcut prin Elveția, în tovărășia lui Frantz Liszt și al Mariei d'Agoult, George se stabilește din nou la Paris.

Verile le petrece la Nohant. Mica lor trupă veselă nu numai că s'a mărit, dar s'a și schimbat. Castelul din Nohant este acum frecventat de către Lamennais, Henric Heine, Sainte-Beuve, Eugène Sue, Mickiewicz, Nourrit...

Spre sfârșitul lui Martie 1837, un nou musafir avea să sosească la Nohant.

„Spuneți-i lui Chopin, scria George lui Liszt, că îl rog să vă întovărășească la Nohant“.

Și într'altă scrisoare adresată Mariei d'Agoult :

„Spuneți-i lui Chopin că îl idolatrizez“.

După venirea lui Chopin, relațiile lor întime sunt un fapt.

Când toate luminile castelului s'au stins, în salonul cel mare de jos n'au mai rămas decât Chopin și George Sand, care în acordurile unei poloneze sau ale unui preludiu lucrează la noul său roman, *Mauprat*.

Dar sezonul de scurtă durată, este pe sfârșite. Dragostea lor asemenea. Boala lui Chopin (se știe că celebrul compozitor era tuberculos) se agravează și George, iertătoare și bună cum a fost față de Musset, își incumbă datoria de a-i servi ca infirmieră cât timp îi va dura boala, adică timp de

OPT ANI

Dar și fiul ei, Maurice, era bolnav. Pentru salvarea celor doi „copii“, ea se hotărăște cu cunoscuta ei energie, să-i transporte la sud, într'un climat mai dulce.

După vizitarea Spaniei, ei se stabilesc în insula Majorca. În răstimpul verei lui Chopin îi merge bine. Dar odată cu venirea toamnei, ploile devin prea abundente, ceea ce agravează boala lui Maurice.

Aici ei locuiesc într'o mănăstire părăsită, umedă și dărăpănată. Neospitalitatea țăranilor o exasperează pe George. Chopin începe să scuie sânge. Și din cauza acestui „ciumat“, țăranii îi ocolesc. Singură ea, devotată, face totul, menajul, aleargă prin ploaie la oraș să aducă cele necesare. Mizeria nu se mai sfârșește. Într'o noapte, la ferestrele vechei mănăstiri apar fantome :

„...Când într'o seară, deodată, locatarii sunt treziți din reveria lor de apariții de lumină și strigăte. George iese afară. Se ivesc torțe ținute de brațele fantomelor.

Diavolul este în cap, îmbrăcat în femeie, cu un nas mare și roșu, cu o barbă ascuțită și cu urechi mobile. Demonii îl urmează, bărbați și femei, oribili sub lumina tremurătoare a torțelor : unii au capete de păsări, alții sunt înveliți în piei de animale, alții au haine roșii și albe.

Și toți cântă în ritmul castagnetelor.

Chopin s'a retras, palid de teroare, împreună cu copiii în celula sa. Și spre marea lui stupefacție, toată această bandă diabolică este înghițită de celula vecină lor.

Dar toți aceștia nu sunt decât niște țărani, cari cu ocazia Marței-Grase au venit să danseze“.

Reîntorcerea în Franța este hotărâtă. George va da dovadă, până aproape de

moartea lui Chopin, de cea mai luminoasă credință și devotament.

PRIETENUL FLAUBERT

În 1830, George Sand lua parte la prânziurile dela „Frères provencaux“ ; în 1863 a fost invitată de către Sainte-Beuve și Dumas-fiul la mesele dela Magny. Aici i-a fost prezentat Gustavo Flaubert.

Acesta avea patruzeci și doi de ani. Mustățile lui stufoase îi dădeau aerul unui gal. De obicei grosolan, înaintea femeilor căuta însă să se conforme unei anumite ținute. Scurt pe picioare, cu șalele late, nu avea nimic pentru a place. Plăcu totuși lui George Sand, după prima strângere de mână.

Arzătoarea romancieră, femeia austeră, puțin vorbăreată, câștigă prin liniștea sa și prin dulceața ochilor săi negri încrederea lui Flaubert.

După masă George luă mâna noului său prieten.

„Așezați-vă, îi spuse ea, indicându-i un scaun, aproape de chais-longue-ul Louis XV pe care-l ocupa ea.

Flaubert ascultă Era întru totul mișcat.

George Sand, puțin voinică, fără exagerare însă, cu trăsăturile pronunțate, „cu mâini de copil“, cu părul negru tăiat à la Ninon, apărea autorului lui *Salambo* ca o femeie aproape deloc pariziană.

„Am o nesfârșită plăcere a vă vedea“ spuse ea.

Oferi apoi o țigare lui Flaubert și pe urmă fumând ei povestiră cu atâta libertate și căldură de parcă s'ar fi cunoscut întreaga lor viață.

În urma invitației lui George Sand și în urma unei corespondențe asidue, Flaubert se duse la Nohant, după scurt timp. Cu Flaubert, mai mult decât cu Sainte-Beuve, George Sand găsia un entuziasm pentru conversația epistolară. Acesta era un poet ; celălalt un critic.

La Nohant, Flaubert luă brațul lui George și vizită castelul.

— „Iată camera mea de față“, spuse buna Doamnă din Nohant. Odinioară visam aici... și mai visez încă și tot aceea citesc. Aici este camera bunicii mele : dincoace apartamentul lui Maurice“.

Din timp în timp Flaubert se apropia de o mobilă, privea un bibelot sau o gravură. Deodată se aude însă vocea lui George.

— Oh prietene ! patul meu nu e făcut încă.

Și Gustave avu deodată viziunea patului desfăcut al celei mai mari amante a secolului. Acest pat pe care l'au văzut la fel — dar în alte împrejurări — Musset, Chopin, Michel de Bourges, Mallefille și atâția alții încă.

Flaubert fu foarte tentat să facă aluzie la aceasta ; o oarecare pudoare îl reținu însă. Dela camera castelanei trecură la sala dela teatru.

— Nimic nu lipsește, adăogă Flaubert. Nici decoruri, nici culise, nici costume.

— Este opera lui Maurice, spuse simplu George Sand.

Într'o zi, făcură o mică plimbare la bătăciul din Saint-Romain.

Ei mergeau ca doi buni prieteni și Flaubert, părea desigur ca cel mai în vârstă dintre cei doi.

George cu o mică bonetă pe cap, semăna unei figuri din romanele lui Chateaubriand și Flaubert unui țăran gătit de sârbătoare.

Pe o estradă un clown își recita repertoriul lui de secole... „Veniți doamnelor și domnilor, veniți să vedeți pantera neagră, care are pielea așa de întinsă încât atunci când își deschide ochii, închide... (aci un sgomot de tobe acoperi vorba oratorului).

Flaubert râdea din toată inima căci îi plăceau glumele grosolane. George afecta că nu a înțeles nimic.

După plecarea lui Flaubert ea îi scria din Nohant și tutuirea lor arăta perfectă întimitate a acestor doi artiști. Flaubert iubea mult adevărul. Pentru el nici o persoană nu era mai loială ca George Sand.

Două franchisețe nu se ciocnesc niciodată. Nici chiar în contradicție.

La moartea lui George Sand se afla, de tot în urma convoiului, un om mic, pierdut în pantalonii săi largi de zuav, plângând înapoia Iorgnonului său. Acesta era prietenul Flaubert, simplu credincios, aducând un ultim omagiu bunelor doamne din Nohant.

MATROANA

Romanciera a trecut de vârsta când o femeie mai poate să iubească. Cu seninătate reflectează la cele două mari iubiri ale sale : Musset și Chopin, morți amândoi de mult.

Stabilită definitiv la Nohant, are ca oaspeți obișnuiți pe baronul Rotschild și pe Flaubert, care cu toată sobrietatea lui, îi arăta multă afecțiune.

Fericirea ei nu mai este cea a copiilor săi, ci cea a nepoților săi. După pasionata ei iubire de amantă și cea de mamă, iată o a treia desăvârșită dragoste : cea de bunică.

Și astfel în mijlocul celor iubiți și fericiți, George Sand, spre sfârșitul primăverii anului 1876, închide pentru cea din urmă oară ochii.

